

**AZƏRBAYCAN
RESPUBLİKASI**

NAXÇIVAN

BAKİ KARTOGRAFYA FAKÜLTESİNİN KATILIMI OLMADAN YÜRÜTÜLEN ÇİZİMLERİNİN (ARTIFAKTLERİNİN) İZLENİ VERİLMESİ



TARİXİ

ATLASI

Reprints: Reprints of this paper are available from the publisher, John Wiley & Sons, Inc., 605 Third Avenue, New York, NY 10158-1500. For more information, contact the publisher.



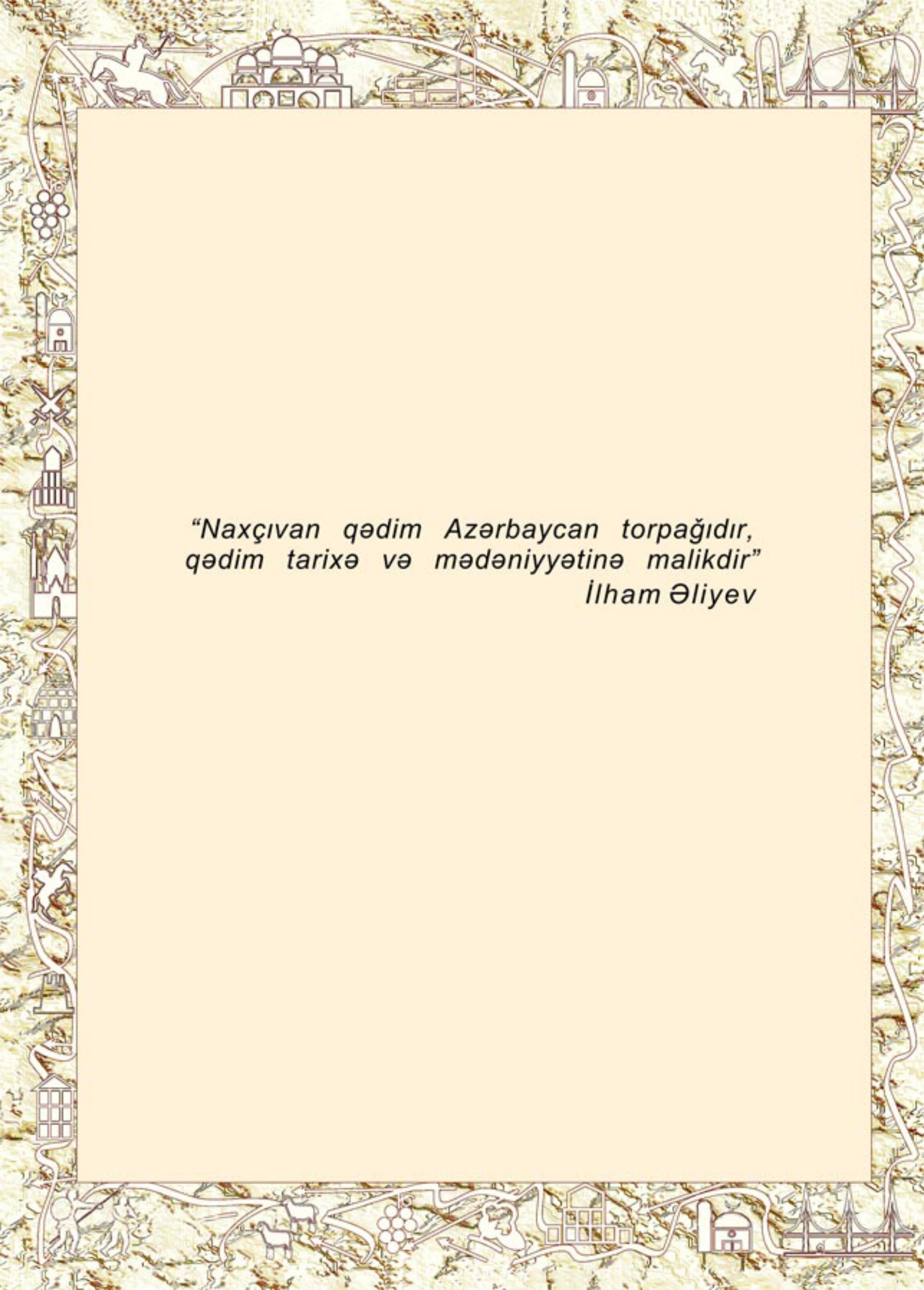
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI



NAXÇIVAN TARİXİ ATLASI



BAKİ 2010

A decorative border surrounds the central text area, featuring traditional Azerbaijani motifs such as a horse and rider, a domed building, a bridge, a windmill, a house, a tree, and various animals like a goat and a sheep, all rendered in a stylized, line-art manner.

*“Naxçıvan qədim Azərbaycan torpağıdır,
qədim tarixə və mədəniyyətinə malikdir”
İlham Əliyev*

Atlasın Məsləhətçisi
VASİF TALİBOV
Naxçıvan Muxtar Respublikası
Ali Məclisinin Sədri

Elmi redaksiya heyəti:

İsmayıl Hacıyev - AMEA-nın həqiqi üzvü, tarix elmləri doktoru, professor; Hacı Qadir Qədirzadə-AMEA-nın müxbir üzvü, tarix elmləri doktoru; Vəli Baxşəliyev - AMEA-nın müxbir üzvü, tarix elmləri doktoru; Əli Həsənov - Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi Aparatının rəhbəri, Dövlət qulluğunun 3-cü dərəcə müşaviri; Hacıfəxrəddin Səfərli - tarix elmləri doktoru, professor; Musa Quliyev - AMEA NB Tarix, Etnoqrafiya və Arxeologiya İnstitutunun elmi işçisi; Cəfər Əliyev - Naxçıvan Muxtar Respublikası Dövlət Yerquruluşu, Geodeziya və Xəritəçəkmə Layihə İnstitutunun direktoru; Xəliq Fərzəliyev - Naxçıvan Muxtar Respublikası Dövlət Yerquruluşu, Geodeziya və Xəritəçəkmə Layihə İnstitutunun Xəritəçəkmə şöbəsinin rəisi.

MÜNDƏRİCAT

- 4 Mündəricat
- 6 Şərti işarələr
- 7 Nuh yurdu Naxçıvan
- 12 Daş və Eneolit dövrü abidələri
- 13 Tunc və İlk Dəmir dövrü abidələri
- 14 Naxçıvanın orta Tunc dövrü mədəniyyəti və onun yayılma arealı
- 15 Dəmir və Antik dövr abidələri
- 16 Orta əsr abidələri
- 17 Azərbaycan və Ön Asiya ərazisində tayfalar, tayfa ittifaqları və dövlətlər (e.ə.III—II minilliklər)
- 18 Naxçıvan Atropatena və Sasanilər dövründə (IV—VII əsrlər)
- 19 Naxçıvan Xürrəmilər hərəkatı dövründə (VIII əsrin sonu—IX əsrin I yarısı)
- 20 Naxçıvan Azərbaycan feodal dövlətləri dövründə (IX—X əsrlər)
- 21 Naxçıvan Səlcuqlar dövründə (X əsrin sonu—XI əsrin I yarısı)
- 22 Naxçıvan Azərbaycan Atabəylər (Eldənizlər) dövləti (1136—1225-ci illər)
- 23 Naxçıvan XIII—XIV əsrlərdə
- 24 Naxçıvan XV əsrdə
- 25 Naxçıvan Qaraqoyunlular dövründə (1410—1468-ci illər)
- 26 Naxçıvan Ağqoyunlular dövründə (1468—1501-ci illər)
- 27 Naxçıvan Səfəvilər dövründə (1501—1736-cı illər)
- 28 Naxçıvan sancağının inzibati ərazisi (XVIII əsrin 20 —30-cu illəri)
- 29 Azərbaycan xanlıqları (XVIII əsrin II yarısı)
- 30 Naxçıvan xanlığı (1747—1828-ci illər)
- 31 Naxçıvan XIX əsrin II yarısı—XX əsrin əvvəllərində
- 32 Naxçıvan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə (1918—1920-ci illər)
- 33 Naxçıvan Araz-Türk Respublikası (noyabr 1918 — mart 1919-cu illər)

Nuh peyğəmbərin türbəsi





- 34 Naxçıvan Azərbaycana qarşı xarici-hərbi müdaxilə dövründə Azərbaycan SSR-in yaradılması (1918—1920-ci illər)
- 35 Şərur-Dərələyəz qəzası (1918—1920-ci illər)
- 36 Naxçıvan qəzası (1918—1920-ci illər)
- 37 Naxçıvanda ermənilərin törətdikləri soyqırımlar (1918—1921-ci illər)
- 38 Naxçıvan SSR (1920—1922-ci illər)
- 39 Naxçıvan MSSR (1924—1929-cu illər)
- 40 Naxçıvan Ölkəsi (1924-cü il)
- 42 Naxçıvan MSSR (1930—1991-ci illər)
- 43 Ermənistandan azərbaycanlıların deportasiyası və Naxçıvana erməni təcavüzü (1918 —1920, 1948—1953, 1988 —1993-cü illər)
- 44 Naxçıvan Muxtar Respublikasında qaçqınların və məcburi köçkünlərin yerləşdirilməsi
- 46 Naxçıvan Muxtar Respublikası (2009-cu il)
- 48 Naxçıvan şəhəri—Naxçıvan Muxtar Respublikasının paytaxtı
- 49 Epiqrafik abidələr
- 50 Babək rayonunun memarlıq abidələri
- 51 Culfa rayonunun memarlıq abidələri
- 52 Kəngərli rayonunun memarlıq abidələri
- 53 Ordubad rayonunun memarlıq abidələri
- 54 Sədərək və Şərur rayonlarının memarlıq abidələri
- 55 Şahbuz rayonunun memarlıq abidələri

Naxçıvan şəhəri. Heydər Əliyevin abidəsi



ŞƏRTİ İŞARƏLƏR

Müasir xəritələrdə

- **NAXÇIVAN** Naxçıvan Muxtar Respublikasının paytaxtı
- **CULFA** Rayon mərkəzləri
- Qarabağlar Digər yaşayış məntəqələri



Məşələr

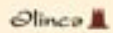
Tarixi xəritələr üçün

AŞŞUR Dövlətlər

SAKASENA Əyalətlər, vilayət və mahallaların adları

KUTİLƏR Tayfalar və tayfa birlikləri, xalqlar

- ◎ Paytaxtlar. Quberniya mərkəzləri
- ◎ Vilayət, əyalət, tümənlərin, qəza və dairə mərkəzləri
- ◎ Mahal mərkəzləri
- Digər yaşayış məntəqələri



Qalalar

— Naxçıvan ərazisinin coğrafi sərhədləri

NAXÇIVAN Coğrafi ərazi adları



Mühüm döyüş yerləri və illəri



Məscid

— Demir yolları

— Yollar

— Karvan ticarət yolları

— Dövlətlərin sərhədləri

— Vilayət, əyalət, tümənlərin, qəza və dairə sərhədləri

— Göllər və su anbarları

— Çaylar

• 1677 Yüksəklik göstəriciləri

× Aşırımlar

≡ Köprülər

Naxçıvan şəhəri. Hüseyn Cavid məqbərəsi



Naxçıvan şəhəri. Üzgüçülük mərkəzi



Naxçıvan şəhəri. Dədə Qorqud meydanı



"Tariximizin hər səhifəsi bizim üçün əzizdir"

Heydər Əliyev

NUH YURDU NAXÇIVAN

Tarix öz-özünə yaranmır. O, qüdrətli şəxsiyyətlərin, xalqların və millətlərin birgə yaradıcılığının məhsuludur. İkinci tərəfdən, hər bir xalqın tarixi onun dünyada birliyində özünəməxsus yer tutması üçün milli kimlik pasportudur. Tarix mahiyyət etibarını ilə beynəlmiləl olduğu qədər də millidir. Milli olmayan tarix beynəlmiləl ola bilməz. Keçmiş Sovet tarix elmində məhz bu amil diqqətdən kənarda saxlanmış, digər xalqlar kimi Azərbaycan xalqının da tarixi hər cür təhriflərə məruz qalmış, faktiki olaraq xalqımız uzun müddət öz gerçək tarixinin sahibi ola bilməmişdir. Azərbaycan tarixinin bir hissəsini təşkil edən Naxçıvan tarixi də lazımi səviyyədə öyrənilməmiş, qədim tariximizə qərəzli münasibətlər göstərilmişdir.

Ölkəmiz müstəqillik qazandıqdan sonra milli dövlətçiliyimizin möhkəmləndirilməsi, ölkə iqtisadiyyatının dirçəldilməsi sahəsində görülən işlərlə yanaşı Azərbaycan tarixinin keçmiş Sovetlər Birliyinə xas olan ideoloji baxışlardan təmizlənməsi, xalqımızın tarixinin, dilinin, ədəbiyyatının, arxeologiya və etnoqrafiyasının, folklorunun və adət-ənənələrinin, milli dəyərlər sisteminin, geniş mənada xalq yaradıcılığının elmi dəlil və konkret faktlar əsasında yenidən araşdırılması sahəsində əsaslı tədbirlər görüldü. Bu tədbirlərin kökündə ulu öndər Heydər Əliyevin rəhbər göstərişləri, tapşırıq və tövsiyələri dayanırdı. Qısa zaman ərzində mühüm elmi nailiyyətlər qazanıldı. Azərbaycançılıq məfkurəsi formalaşdı. Xalqımızın qədim tarixinə, etnogenezisinə dair sanballı elmi tədqiqat materialları, xəritələr toplusu hazırlandı.

Ümummilli liderimizin Azərbaycan tarixşünaslığına verdiyi mühüm töhfələrdən biri də regionların tarixinin öyrənilməsidir. Çünki bu olmadan, bütövlükdə Azərbaycan tarixindən danışmaq mümkün deyil. Məhz belə bir yanaşmanın, konseptual baxışın nəticəsidir ki, Naxçıvan tarixinin öyrənilməsi sahəsində də əhəmiyyətli dönüşə nail olunmuşdur.

Lakin bütün bunlar qəti fikir söyləməyə əsas vermir ki, qarşıda dayanan vəzifələr tamamilə həll olunmuşdur. Naxçıvanın qədim tarixinə dair bir sıra məsələlər hələ də tam araşdırılmamışdır. Öyrənilməsinə, tədqiq olunmasına ciddi ehtiyac duyulan bir çox məsələlər qalmaqdadır. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Naxçıvan bölməsinin yaradılması münasibəti ilə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisində keçirilən müşavirədə ümummilli lider Heydər Əliyev demişdir: "Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Naxçıvan bölməsinin

yaradılması haqqında Sərəncam imzalamışam... Mən bununla Naxçıvan Muxtar Respublikasının indiyə qədər çox az öyrənilmiş qədim tarixinin, mədəniyyətinin, elminin, ədəbiyyatının yenidən dərinəndən araşdırılması və onlar haqqında elmi əsərlərin, populyar kitabların, yaxud başqa nəşrlərin hazırlanması məqsədi daşıyıram. Eyni zamanda Naxçıvanın özünəməxsus təbiəti, təbii sərvətləri, torpağı, təbii abidələri də təəssüf olsun ki, indiyə qədər lazımi dərəcədə öyrənilməyib. Bunlara, mənim irəli sürdüyüm məsələlərin öyrənilməsinə böyük ehtiyac var".

Hal-hazırda bu ehtiyac nəzərə alınaraq elmi-tədqiqat müəssisələrinin fəaliyyəti gücləndirilir. Ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyev Azərbaycanın siyasi, iqtisadi və milli dövlətçilik tarixində mühüm yer tutan Naxçıvan tarixinin ardıcıl öyrənilməsi, "bu olduqca mühüm və səmərəli işin davam etdirilməsi" zərurətindən danışaraq demişdir: *"Ermənistanın apardığı təcavüzkarlıq siyasəti nəticəsində Azərbaycandan qismən təcrid olunmuş vəziyyətdə, blokada şəraitində yaşamaq məcburiyyətində qalan, tez-tez bədnam qonşuların ərazi iddiaları obyektinə çevrilən Naxçıvanın tarixinin hələ də tədqiq edilməyə ehtiyacı olan səhifələri açılmalı, Azərbaycanın qədim və zəngin tarixə, mədəniyyətə və çoxəsrlik dövlətçilik ənənələrinə malik olan bu diyarının tam dolğun, obyektiv tarixi xalqımıza, habelə dünya ictimaiyyətinə olduğu kimi çatdırılmalı, erməni siyasətçilərinin tarixi saxtalaşdırmaq cəhdlərinə tutarlı cavab verilməlidir"*.

Naxçıvan qədim tarixə malikdir. Milli sərvətlərimiz olan abidələrlə zəngin bir diyardır. Tale bu torpaqdan öz səxavətini əsirgəməyib. Bu yurdun ən böyük sərvəti isə şübhəsiz ki, onun dünyaya bəxş etdiyi böyük tarixi şəxsiyyət, bəşəriyyətin ikinci atası sayılan həzrəti Nuh peyğəmbərin də vətəni olmasıdır.

Qeyd etmək lazımdır ki, qədim dövrlərdə və orta əsrlərdə Naxçıvanın tarixindən bəhs edən tədqiqatçılar, alim və səyyahlar Nuh peyğəmbər və Naxçıvan bağlılığından danışsalar da bu məsələ ilə bağlı yazılı mənbələr qoyub getmələr də Sovetlər Birliyi dövründə "Nuh-Naxçıvan" mövzusu qadağan olunmuş, elmi ədəbiyyatlarda işlədilməsinə icazə verilməmişdir. Hətta iş o yerə çatmışdır ki, Naxçıvanda nəşr olunan "Sovet Naxçıvanı" qəzetinin 30 yanvar 1986-cı il tarixli nömrəsində Nuhun gəmisinin Naxçıvan ərazisindəki Gəmiqayada quruya çıxması, buradakı runik yazılarda gəmi təsvirinin verilməsi barədə fikirləri, bütövlükdə Nuh peyğəmbər və Naxçıvan əlaqələrinə dair elmi təhlilləri özündə əks etdirən "Xalqımızın mənlilik heykəli" adlı yazının dərc edilməsi mərkəzi hakimiyyət tərəfindən ciddi etirazla qarşılanmış, partiya orqanlarının büro və plenum iclaslarında sərt tənqid olunmuş, "Nuh əyyamı" dövrünün əfsanəvi sujetini milli iftixar mövzusu kimi qələmə verdiyinə görə qəzetin rəhbərliyi cəzalandırılmışdır.

Göründüyü kimi, Sovet tarixşünaslığı Nuh peyğəmbər və Naxçıvan bağlılığını qətiyyətlə təkzib etməyə çalışmış, o dövrün elmi ədəbiyyatlarında, hətta Azərbaycan müstəqillik qazandıqdan sonra nəşr olunan bir sıra tədqiqat materiallarında da "Naxçıvan" sözünün mənşəyi barədə ziddiyyətli fikirlər irəli sürülmüşdür. Bəzi tarixçilər yunan mənbələrinə istinad edərək "Naxçıvan" sözü-

nün *Naksuana* kimi yazılmasından, digərləri isə qədim ərəb mətnlərində *Nəşəva* kimi işlədilməsindən istifadə edərək Naxçıvan ifadəsində yad elementlər axtarmağa cəhd göstərmişlər. Bu sözü elamların allahı ilə əlaqələndirənlər, qədim tayfa adından yarana biləcəyini fərz edənlər də vardır. Bir sıra alimlər isə Naxçıvanı "Nəqşi-Cahan", yəni dünyanın bəzəyi kimi başa düşmüşlər. Mülahizələrin çoxluğuna baxmayaraq elmi fikir, əsasən, yad mənbələr üzərində köklənmiş, yalnız az sayda tədqiqatçılar Naxçıvan sözünün Nuh peyğəmbərlə bağlılığını əsaslandırmağa çalışmışlar. Bu söz məhz "Nuh" ifadəsi ilə bağlıdır və Naxçıvan — Nuhçuların, Nuh tərəfdarlarının məskəni deməkdir.

Naxçıvan o yerdir ki, burada Nuh peyğəmbərin, yaxın qohumlarının və tərəfdarlarının məzarları mövcuddur. Araşdırmalar göstərir ki, "ümumdünya tufanı" və Nuhla əlaqədar rəvayətlər daha çox Naxçıvanla bağlı olmuşdur. Qədim yunan alimi Klavdi Ptolomey bizim eramın II əsrində ilk dəfə olaraq Naxçıvanı Nuh peyğəmbərin məskəni kimi xatırlatmış, XVI əsrin görkəmli ərəb alimi, coğrafiyaşünas əl-Şərfi, nəinki Nuh peyğəmbərin qəbrinin, hətta gəmisinin də qalıqlarının Naxçıvanda olması barədə ətraflı məlumat vermişdir. Eramızdan əvvəl I əsrdə yaşamış yəhudi alimi İosif Flavi Naxçıvan torpağını Nuhun gəmisinin dayandığı ilk ərazi hesab etmişdir. Rus tədqiqatçısı Smirnov Nuhun qəbrinin Naxçıvanda olduğunu söyləmiş, hətta onun dəqiq yerini də göstərmişdir. Azərbaycan rəssamı Bəhrüz Kəngərli ötən əsrin 20-ci illərində Nuh peyğəmbərin Naxçıvandakı türbəsinin rəsmini 6 dəfə naturadan kətan üzərinə köçürmüşdür. Həmin nadir əsərlər Naxçıvandakı Bəhrüz Kəngərli muzeyində mühafizə və nümayiş etdirilir.

Qeyd olunanlar bir daha göstərir ki, Nuh peyğəmbər Naxçıvanda yaşamış, burada vəfat etmiş, onun məzarı bütöv bir panteon olmuş, minlərlə insanın ziyarətgahına çevrilmişdir.

Dünya xəritəsinə nəzər salsaq, heç bir yerdə Azərbaycanın Naxçıvan Muxtar Respublikasında olduğu qədər Nuh peyğəmbərlə bağlı yer adlarına rast gəlmək mümkün deyil. Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ordubad rayonunda olan və bizim eradan əvvəl VI minilliyə aid olan Gəmiqaya təsvirləri, Nəbi yurdu, Naxçıvan, Nəhrəm, Nəhəcir, Nuhdaban, Nuhgədik, Peyğəmbərayağı, Haça dağ kimi yer adlarının, yaşayış məskənlərinin mövcudluğu Nuh peyğəmbərin bu torpaqda yaşamasının daha bir əyani sübutudur.

Burada haqlı sual doğur: Nuh peyğəmbər və tərəfdarları nə üçün məhz Naxçıvanı seçmişlər? Bu fikrin ən sadə izahı bu günkü Naxçıvanın relyefi, yerüstü təbii sərvətləri, coğrafi mövqeyidir. Arazboyu və dağətəyi zonada əkinçiliyin və sənətkarlığın, dağlıq ərazidə heyvandarlığın inkişafı üçün yaranmış əlverişli şərait, mövcud 11 iqlim tipindən 9-nun Naxçıvanda olması Daş dövründən başlayaraq insanların burada məskunlaşması ilə nəticələnmişdir. Eramızdan əvvəl IV minilliyə aid Kültəpə, Qazma, Kilid, Oğlanqala, Govurqala, Daşqala mağara-yasayış yerləri Naxçıvanın qədim sivilisasiyanın əhəmiyyətli mərkəzlərindən biri kimi formalaşmasının canlı nümunəsidir. Burada aparılan arxeoloji qazıntılar nəticəsində aşkarlanmış Daş və Metal dövrlərinin abidələri,

Nuh peyğəmbərlə bağlı olan Gəmiqaya təsvirləri, mükəmməl sənətkarlıq nümunələri kimi diqqəti cəlb edən boyalı qablar texnologiyası, xalq sənətkarlığının inkişaf etmiş və dövrümüzə qədər gəlib çatmış digər sahələri Naxçıvanın ilkin şəhər mədəniyyətindən xəbər verir. Azərbaycanda Eneolit, Kür-Araz və boyalı qablar mədəniyyətinin əsas ocaqları Naxçıvandır. Bu bir daha sübut edir ki, minilliklər boyu Naxçıvan ərazisində ardıcıl və intensiv məskunlaşmış insanların iqtisadi, ictimai və mədəni həyatında ciddi dəyişikliklər baş vermiş, iri tayfa ittifaqları meydana gəlmiş, Naxçıvan şəhəri yaranmışdır.

Qeyd etmək lazımdır ki, müxtəlif dövrlərdə Naxçıvan şəhərinin yaranması barədə də Azərbaycan tarixşünaslığında ziddiyyətli, heç bir elmi əsası olmayan fikirlər irəli sürülmüşdür. Bir sıra tədqiqatçılar Naxçıvanın 2 min, bəziləri 3 min 500 yaşı olduğunu iddia etmiş, lakin yekun elmi nəticəyə gələ bilməmişlər. Səbəb nə idi? Səbəb o idi ki, Naxçıvan şəhərinin yaşı ilə bağlı araşdırmalar lazım olan yerdə aparılmamış, Naxçıvan şəhərinin Nuh peyğəmbərlə bağlılığı elmi tədqiqatlardan kənarda qalmışdır. Yadda saxlamaq lazımdır ki, indiki Naxçıvan şəhəri qədim və orta əsrlər mədəniyyətinin üzərində yerləşir. Deməli, elmi fikir yenidən Naxçıvan məsələsinə qayıtmalı, tədqiqatlar bu ərazidə aparılmalı, Naxçıvan şəhərinin indiki ərazisini əhatə etməlidir.

Rus tədqiqatçısı Nikitinin 1882-ci ildə Tiflisdə nəşr olunan "Qafqaz ölkəsi və tayfalarının təsviri üçün materiallar" məcmuəsində nəşr olunan "Naxçıvan mahalı və Naxçıvan şəhəri" adlı irihəcmli məqaləsində yazır: "Tufandan sonra... Nuh hazırda Naxçıvan şəhərinin yerləşdiyi yerdə məskən saldı. O, öz ailəsi ilə burada qərar tutdu və gələcək şəhərin əsasını qoydu. Şəhərin ilk məskunlaşma yeri mənasını bildiren adı da buradan meydana gəlmişdir".

Həmin məqalədə eyni zamanda qeyd olunur ki, Nuh peyğəmbər şəhər əhalisinə duz çıxartmağı öyrətmiş, özü də yaxınlıqdakı duz mədənidə ilk çalışanlardan olmuşdur. Nuh peyğəmbərlə bağlı Naxçıvan ərazisində yayılmış digər rəvayətlər kimi, bu fikir də özünün elmi təsdiqini tapmış, XIX əsrin axırlarında Naxçıvan duz mədənidə nəzarətçi işləyən Beyer duz şaxtasında qədim baltalar aşkar etmişdir. O, həmin baltalardan ikisini Naxçıvan şəhər məktəbinə bağışlamış, qalanlarını isə Peterburq və Tiflis muzeylərinə göndərmişdir. Bu, bir tərəfdən Naxçıvanda duzçıxarma mədəniyyətinin 5 min ildən artıq bir dövrü əhatə etdiyini göstərsə, digər tərəfdən Naxçıvan şəhərinin yaş məsələsinə yenidən elmi fikrin müzakirəsinə çevirir.

Naxçıvan yaxınlığındakı Duzdağın və ona bitişik ərazilərin Naxçıvan şəhər mədəniyyətinin formalaşmasında mühüm rolu olmuşdur. Həmin ərazidən aşkar olunmuş arxeoloji nümunələrə əsaslanaraq demək mümkündür ki, yerli əhali Eneolit dövründə buradan geniş istifadə etmişdir. Təbii ki, çıxarılmış duz ancaq yerli tələbatı ödəməmiş, digər yerlərə də aparılmış, bu yolla ticarət inkişaf etmişdir. İkinci tərəfdən, bu ərazi insanların məskunlaşması üçün də əlverişli yer olmuşdur. Arazboyu və Duzdağ ətrafı düzənliklərdəki torpaqlar, sututarlar əhalinin tədricən oturaq həyata keçməsi ilə nəticələnmiş, əkinçilik, zəngin təbii imkanlardan istifadə etməklə isə sənətkarlıq formalaşmış, dulusçuluq,

sonrakı dövrlərdə metal istehsalı və xalq sənətkarlığının digər sahələri inkişaf etmişdir. Bütün bunlar isə erkən şəhər mədəniyyətinin yaranmasına öz təsirini göstərmişdir.

Tarixi mənbələrdə dünya tufanının ən azı 7 min 500 il bundan əvvəl baş verdiyi qeyd olunur. Deməli, Naxçıvan bu dövrdən etibarən yaşayış məskəni kimi seçilmiş, əlverişli təbii-coğrafi şərait burada əkinçilik, maldarlıq, sənətkarlığın müxtəlif sahələrinin inkişafına səbəb olmuş, ticarət əlaqələri yaranmışdır. Göstərilən şərtlər erkən şəhər mədəniyyətinin formalaşmasında əsas amillərdən hesab edildiyindən Naxçıvan şəhərinin 5 min il bundan əvvəl yarandığını söyləmək mümkündür.

Dünya tufanının ilk yazılı variantı olan və eramızdan əvvəl IV minilliyin ortalarına aid edilən Şumer əfsanəsi ilə Naxçıvan arasında bağlılıq da bu qədim şəhərin 5 min ildən artıq yaşı olduğunu göstərməkdədir. Bu bağlılığın da tarixi kökü vardır. Belə ki, Naxçıvan mədəniyyəti Mesopotamiya, Babil, Xett və digər bu kimi antik mədəniyyət mərkəzləri ilə sıx əlaqələr şəraitində inkişaf etmiş, özünəməxsus formalaşma mərhələsi keçmişdir.

Qeyd olunanların yekunu kimi əminliklə göstərmək mümkündür ki, Nuh peyğəmbər və dünya tufanı qədim Naxçıvanla bağlı olmuşdur. Bu, Azərbaycanda Nuh peyğəmbər və Naxçıvan mövzusunda aparılan elmi araşdırmaların gəldiyi ən düzgün və məntiqi nəticədir. Müasir Nuhşünasların fikrincə, dünyada yerin və göyün qovuşduğu, Allahın bərəkətli torpaq kimi nişan verdiyi yer Naxçıvandır. Belə olmasaydı, dünya tarixinə Nuh möhürü Naxçıvanda vurulmazdı.

Bu gün "Nuh peyğəmbər, dünya tufanı və Naxçıvan" mövzusu regional yox, qlobal, bəşəri məsələdir. Biz Nuh peyğəmbər və Naxçıvan bağlılığını tədqiq etməklə, öyrənməklə Naxçıvan tarixinin araşdırılmasında yol verilmiş nöqsanları aradan qaldırır, bu yurdun gerçək tarixini yaratmağa çalışır, bununla da Azərbaycan tarixini zənginləşdirir və dünya tarixinə layiqli töhfə vermiş olur.

Vasif Talıbov
Naxçıvan Muxtar Respublikası
Ali Məclisinin Sədri

DAŞ VƏ ENEOLİT DÖVRÜ ABİDƏLƏRİ

Miqyas 1: 750 000



Ovçular tepəsi



Naxçıvan ərazisində aparılan arxeoloji qazıntılar, burada hələ qədim Daş dövründən insanların yaşadığını sübut edir.

O dövrdə insanlar çay vadisi və düzənliklərdə qrup halında yaşayırdılar. Onlar ağacların meyvəsini toplayırdı, heyvan ovlayırdı və balıq tuturdular.

- Paleolit
- Eneolit
- Neolit
- ⊕ Yaşayış yerləri



Qazma mağarası

TUNC VƏ İLK DƏMİR DÖVRÜ ABİDƏLƏRİ

Miqyas 1: 750 000



Maxta Kültəpəsi

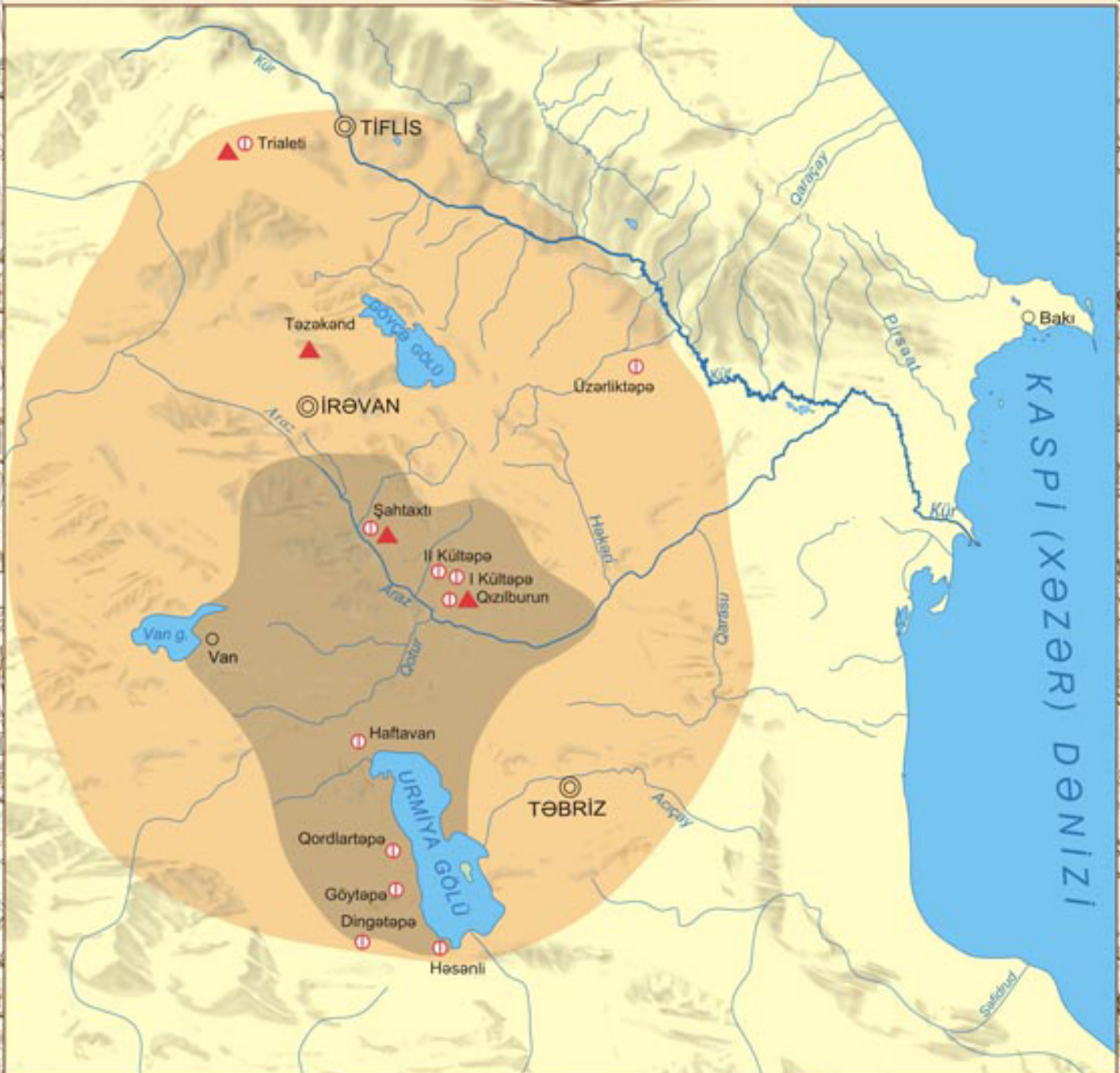
- ⬢ Qədim qəbirlər
- ⬢ Yaşayış yerləri
- ▲ Qayaüstü təsvirlər
- ⬢ Mədan yerləri



Bir neçə qəbilənin birləşməsi nəticəsində qəbilə icması yarandı. Onlar əmək fəaliyyətlərində və təsərrüfat işlərində metal alətlərdən istifadə etməyə başladılar.

Qazıntılar nəticəsində qədim insan məskənlərində misdən hazırlanmış ox, biz, bəzək əşyaları, qırmızı və boz rəngdə cilalanmış qablar aşkar olunmuşdur. Sonralar misi tunc və dəmir əvəz etdi. Bunlardan əmək alətləri və silah hazırlayırdılar.

NAXÇIVANIN ORTA TUNC DÖVRÜ MƏDƏNİYYƏTİ VƏ ONUN YAYILMA AREALI



Boyali qab



Yaşayış yerləri



Nekropollar



Naxçıvan mədəniyyətinin mərkəzi



Naxçıvana məxsus mədəniyyətin yayıldığı ərazi



Boyali qab

DƏMİR VƏ ANTİK DÖVR ABİDƏLƏRİ

Miqyas 1: 750 000



-  Qədim qəbirilər
-  Qayaüstü təsvirlər
-  Yaşayış yerləri

Ordubad rayonu. Muncuqlutepe



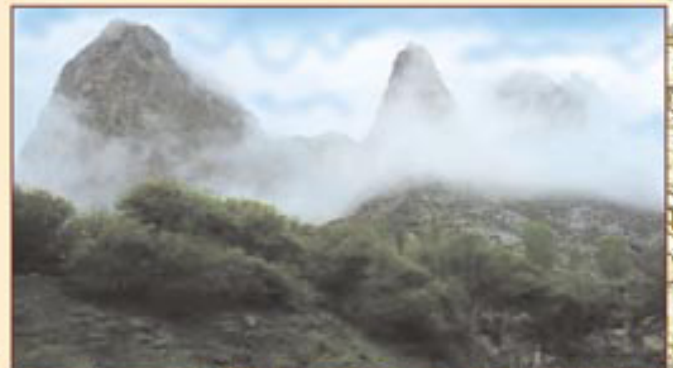
ORTA ƏSR ABİDƏLƏRİ

Miqyas 1: 750 000



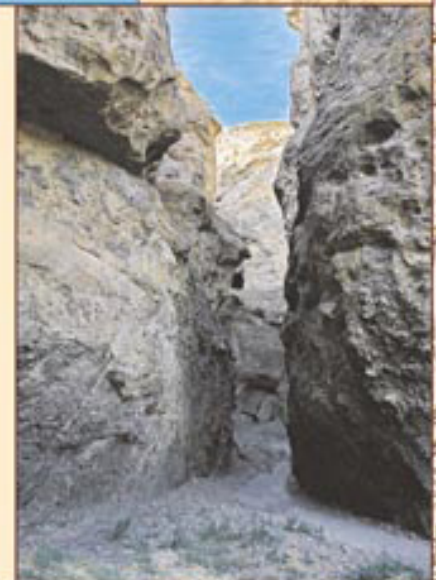
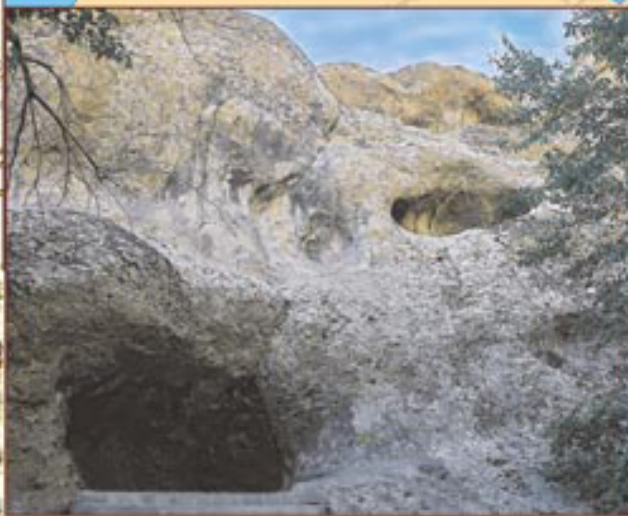
Naxçıvan şəhəri. Köhnə qala, orta əsr

- | | | | | | |
|--|-----------------|--|----------------|--|----------------|
| | Türbələr | | Qalalar | | Buzxana |
| | Mədrəsə | | Qeysəriyyə | | Hamam |
| | Məscidlər | | Karvansaraylar | | Körpülər |
| | Yaşayış yerləri | | | | Köhnə şəhərlər |



Culfa r-nu, Xanəgah kəndi. Əlinca qalası, V-VII əsrlər

AZƏRBAYCAN VƏ ÖN ASIYA ƏRAZISİNDƏ TAYFALAR, TAYFA İTTİFAQLARI VƏ DÖVLƏTLƏR (e.ə.III – II minilliklər)



Tarixi inkişafın ayrı-ayrı dövrlərində Yaxın Şərq, xüsusilə Mesopotamiya tarixində hurrilər, kutilər, lullubilər və kassurlar mühüm rol oynamışlar.

Yaxın Şərq ərazisində tarixdə məlum olan ən qədim xalqlardan biri olan şumerlər IV minilliyin axırlarında mixi yazısını kəşf etmişlər. Sonralar həmin ərazilərə gəlmiş Samidilli tayfalar Mesopotamiyada Akkad dövlətini, daha sonralar isə Babil və Aşşur dövlətlərini yaratmışlar. Şumer-Akkad mixi yazısı Yaxın Şərqin başqa ölkələrinə də yayılmışdır. Mixi yazılı mənbələr və arxeoloji qazıntılar zamanı əldə edilmiş materiallar əsasında o dövrün siyasi və mədəni tarixi dolğun şəkildə öyrənilmişdir.

NAXÇIVAN ATROPATENA VƏ SASANILƏR DÖVRÜNDƏ (IV – VII əsrlər)



NAXÇIVAN XÜRRƏMİLƏR HƏRƏKATI DÖVRÜNDƏ
(VIII əsrin sonu—IX əsrin I yarısı)



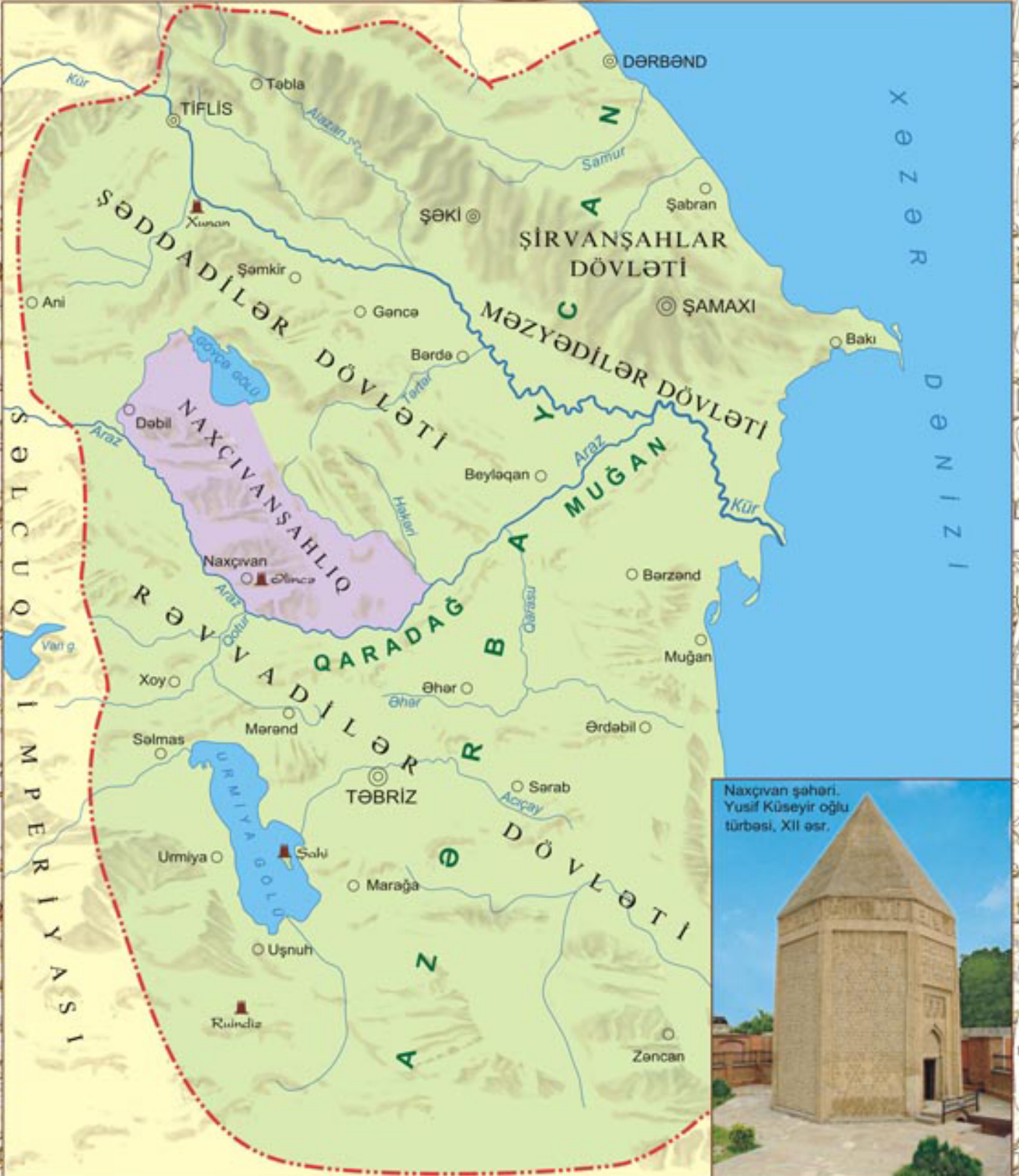
- ✖ 827 Xürrəmilərin ərəblərlə döyüş yerləri və illəri
- ✖ Babəkin son döyüş yeri
- © BƏZZ Xürrəmilərin istinadgahı
- Xürrəmilər hərəkətinin başladığı ilkin ərəzilər
- Xürrəmilər hərəkətinin yayıldığı ərəzilər

VII əsrin ortalarında ərəb qoşunları Azərbaycana hücum etdilər. 90 ilə yaxın davam edən amansız vuruşmalar nəticəsində ərəblər Azərbaycanı çətinliklə özlərinə tabe edə bildilər. 654-cü ildə ərəblər Naxçıvanı tutdular. Ərəb əmiri Həbib ibn Məsləmə ilə bağlanmış müqaviləyə görə Naxçıvan əhalisi Xilafətə hər il cizyə və xərac verməyi öhdəsinə aldı. Naxçıvan şəhəri Xilafətin Azərbaycanda hərbi-inzibati mərkəzi və ərəb əmirlərinin əsas iqamətgahı idi. IX əsrdə Xilafət əleyhinə yüksələn Xürrəmilər hərəkatı Naxçıvan ərazisini də əhatə etmişdi.

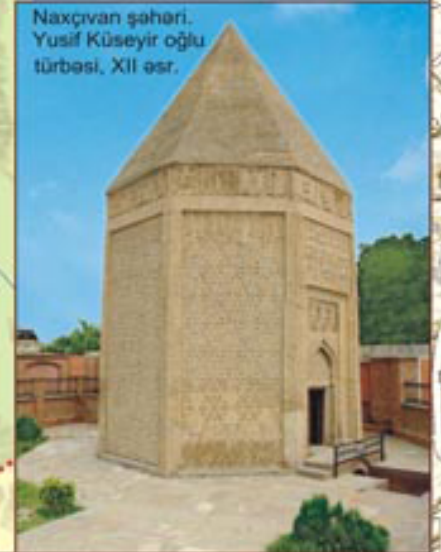
[illegible]

Naxçıvan. Əlinəcə qalası, V-VII əsrlər

NAXÇIVAN SƏLCUQLAR DÖVRÜNDƏ (X əsrin sonu—XI əsrin I yarısı)



Naxçıvan şəhəri.
Yusif Küseyir oğlu
türbəsi, XII əsr.



Naxçıvanşahlıq X əsrin 80-ci illərindən XI əsrin 60-cı illərinədək Şəddadilər dövlətinin tərkibində olmuş əmirlik idi. Əmirlik Əbu Düləfilər tərəfindən idarə edilmişdir. Bəzi mənbələrdə Naxçıvanşahlıq müstəqil dövlət kimi göstərilir. Naxçıvanşahlıq Sultan Alp Arslanın dövründə Səlcuq dövlətinə tabe edilmişdir (1066-cı il).

The map illustrates the political divisions of the Eastern Islamic World and surrounding regions during the Seljuq period. Key features include:

- Regions and Empires:**
 - SALCUCU İMPERİYASI:** The Seljuq Empire, covering the western and central parts of the map.
 - XARƏZMŞAHLAR DÖVLƏTİ:** The Khwarezmian Empire, located in the north.
 - ƏĞLƏBİYYƏLƏR:** The Aghlabids, located in the west.
 - BƏYİDLƏR:** The Buyids, located in the south.
 - ZƏNGİDLƏR:** The Zengids, located in the north.
 - SƏLCUQLAR:** The Seljuqs, located in the central part.
 - XARƏZMŞAHLAR:** The Khwarezmians, located in the north.
 - ƏBƏSİYYƏLƏR:** The Abbasids, located in the south.
- Cities and Towns:**
 - Tiflis:** The capital of the Seljuq Empire.
 - Samarkand:** A major city in the north.
 - Baghdad:** The capital of the Abbasid Caliphate.
 - Cairo:** The capital of the Fatimid Caliphate.
 - Other cities:** Ani, Gence, Barda, Baku, Maragha, Qazvin, Rey, Qum, Isfahan, Yazd, Shiraz, Kirman, and others.
- Geographical Features:**
 - QARA DƏNİZ:** The Black Sea.
 - XƏZƏR DƏNİZİ:** The Caspian Sea.
 - FARS KÖRFƏZİ:** The Persian Gulf.
 - Ərəb:** The Euphrates River.
 - Fərat:** The Tigris River.
- Inset Map:** A small map in the bottom left corner shows the location of Naxçıvan within the Seljuq Empire.

Naxçıvan şəhəri. Möminə xatın türbəsi,
1186-1187-ci illər

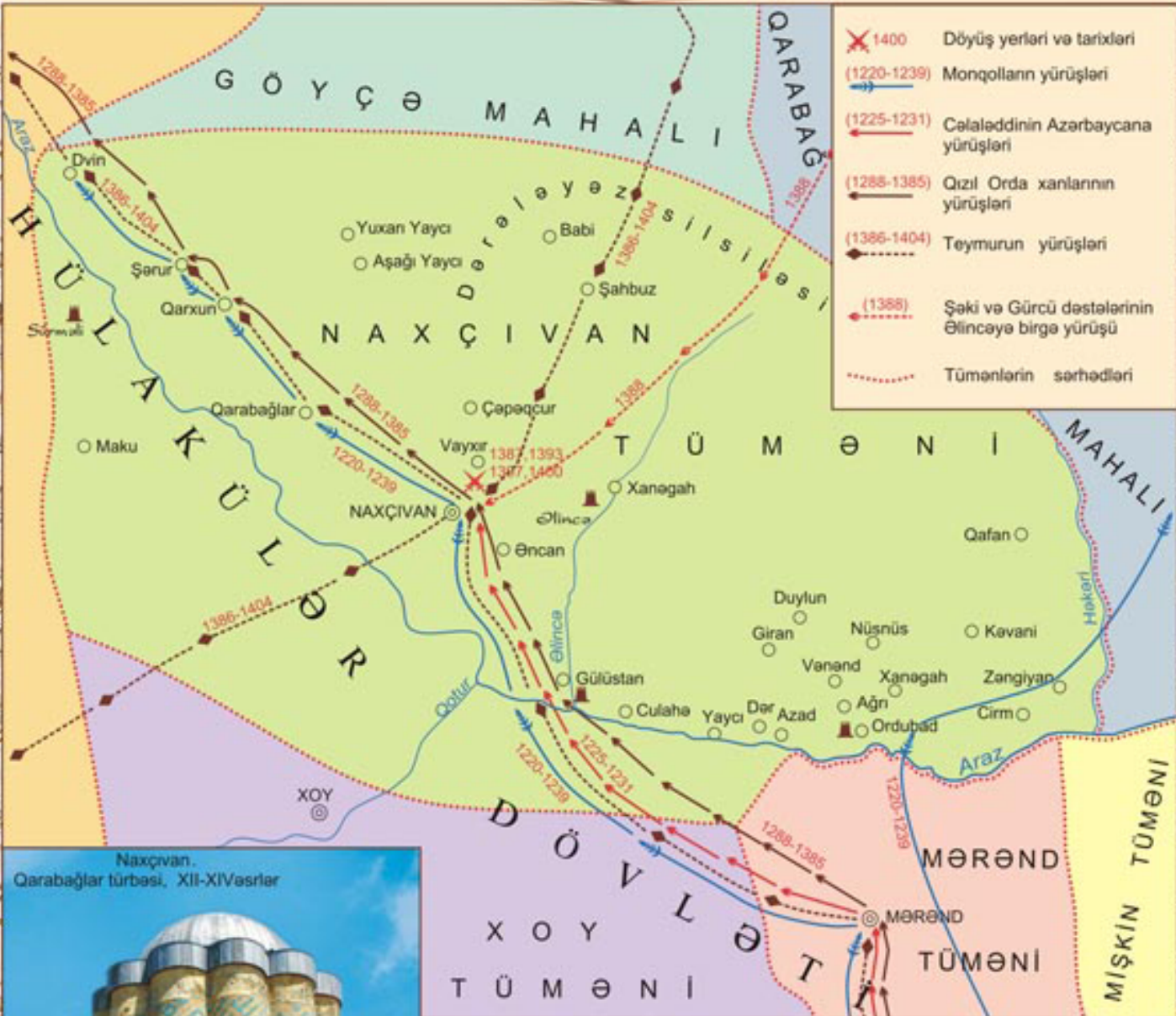
A tall, octagonal brick tower with a blue-tiled roof, identified as the Məminə xatın türbəsi in Naxçıvan. The tower features arched niches and is surrounded by a low wall and trees.

Vassal ərazilərin sərhədləri

Səlcuq imperiyasının tənəzzülü dövründə hakimiyyət uğrunda davam edən çəkişmələr nəticəsində yeni dövlət qurumlarının-atabeyliklərin təşkili üçün zəmin yarandı.1136-cı ildə Azərbaycan El-dənizlər dövləti meydana gəldi.Naxçıvan şəhəri 1136-1175-ci illər-də Azərbaycan Atabəylər dövlətinin paytaxtı olmuşdur. Bu dövrdə təsərrüfatın inkişafı üçün əlverişli şərait mövcud idi: metal əridilir, sənətkarlıq inkişaf edir, yeni şəhərlər salınırdı.

Atabəylər dövlətinin idarə edilməsi məqsədilə ali idarə (divan-əl-ələ) yaradıldı. Bu dövlətin nəzdində dövlət dəftərxanası, maliyyə idarəsi və ya xəzinədarlıq var idi. Eldənizlər dövründə Azərbaycan mədəniyyəti yüksək inkişaf səviyyəsinə çatdı.

NAXÇIVAN XIII—XIV əsrlərdə



Naxçıvan.
Qarabağlar türbəsi, XII-XIV əsrlər



XIII-XIV əsrlərdə Azərbaycan Hülakülər və Cəlairilər dövlətlərinin mərkəzi vilayəti olmaqla, inzibati-ərazi bölgüsü baxımından əsas 4 əyalətə—Azərbaycan, Arran, Şirvan və Muğan əyalətlərinə ayrılırdı. Azərbaycan əyalətinin (tarixi Atropatena ərazisi) özü də 9 tüməne bölünmüşdür. Naxçıvan Araz çayının hər iki sahilindəki ərazilərə malik olsa da "tümen" statusu ilə Azərbaycan əyalətinə daxil idi və müasir dövrə nisbətən çox geniş əraziləri əhatə edirdi. Naxçıvan tüməni Makudan Qafan dağlarına kimi olan ərazini əhatə edirdi və Xoy, Mərənd, Mişkin tümenləri və Qarabağ mahalı ilə hədudlanırdı. Həmdullah Qəzvini (XIV əsr) Makunu Naxçıvan tüməninə daxil olan 5 şəhərdən biri kimi tanıdır (Naxçıvan, Ordubad, Azad, Əncan və Maku) və onun qaya yarğanında yerləşən qala olduğunu bildirir. Fəzlullah Rəşidəddin (1247-1318) isə Qafanın Naxçıvan tüməninə aid olduğunu yazırdı. Onun kənd təsərrüfatına həsr olunmuş "Asar və əhya" ("Təsir və dirçəliş") əsərində qeyd olunan "zoğal Naxçıvana aid olan Qafanın bəzi yerlərində bitir", ərvağan çiçəyi "Naxçıvan vilayətində olan Qafan dağlarında çox bitir" kimi faktları Qafan ərazisinin inzibati-ərazi baxımından Naxçıvan tüməninə daxil olduğunu göstərir.

[illegible]

24

NAXÇIVAN QARAQOYUNLULAR DÖVRÜNDƏ (1410–1468-ci illər)



Mənşəcə oğuzların Yivə boyundan olan Qaraqoyunlular Yaxın və Orta Şərqi tarixində mühüm rol oynamışdır. Tarixi mənbələr VII əsrdən etibarən onların Azərbaycanda yaşaması haqqında məlumatlar verir. Monqol yürüşləri zamanı Şərqi Anadoluya çəkilən bu tayfalar XIV əsrin II yarısında Elxanilər dövlətinin süqutundan sonra Bayram Xocanın rəhbərliyi altında mərkəzi Ərciş və Van şəhərləri olan güclü tayfa birliyi yaratmışlar. XIV əsrin sonunda dövrün siyasi hadisələrinə qatılan Qaraqoyunlular Sürməli, Xoy və Naxçıvan bölgələrində möhkəmlənərək Qara Yusifin başçılığı altında bir neçə dəfə Təbrizi ələ keçirmişlər. Əmir Teymurun yürüşləri zamanı Cəlairi Sultan Əhmədlə birlikdə ciddi müqavimət göstərən Qara Yusif öncə Osmanlı sultanına, sonra isə Misir sultanına sığınmaq məcburiyyətində qalmışdır. 1405-ci ildə Əmir Teymurun ölümündən sonra Azərbaycanda onun varisləri arasında başlanan mübarizədən istifadə edən Qara Yusif 1406-cı ilin oktyabrında Teymuri Əbu Bəkr Naxçıvan yaxınlığında, 1408-ci ilin aprelində isə Təbriz yaxınlığında Sədrud döyüşündə məğlub edərək, Teymurilərin Azərbaycandakı ağalığına son qoymuşdur. Qara Yusif 1410-cu ilin avqustunda Təbriz yaxınlığında Cəlairi Sultan Əhmədi məğlub edərək Cəlairilər dövlətinə son qoymuş və mərkəzi Təbriz olan Azərbaycan Qaraqoyunlu dövlətini yaratmışdır. Qaraqoyunlu dövlətinə Kürdən cənuba Azərbaycan torpaqları, Şərqi Anadolu, Ərəb İraqı və Əcəm İraqı daxil olmuşdur. Cahanşahın dövründə (1436-1467) 1453-1458-ci illərdə Əcəm İraqına, Mazandaran və Xorasana yürüşlər nəticəsində dövlətin şərq sərhədləri Xorasana kimi genişləndirilmişdir. 1458-ci ildə Herat tutulsa da Teymuri Əbu Səidlə bağlanan müqaviləyə görə Qaraqoyunlular Heratı tərk etmişdilər.

Cahanşah 1467-ci ilin noyabrında Ağqoyunlular üzərinə yürüş zamanı Muş yaxınlığında Səncək adlı yerdə Uzun Həsənin hücumuna məruz qalmış və öldürülmüşdür. Uzun Həsən 1468-ci ildə Cahanşahın oğlu Həsən Əli üzərində qələbədən sonra Qaraqoyunlu dövlətinə son qoymuşdur.

NAXÇIVAN AĞQOYUNLULAR DÖVRÜNDƏ
(1468—1501-ci illər)



Xalqımızın tarixində mühüm rol oynamış Ağqoyunlular Oğuzların Bayandır boyundandır. Ağqoyunlu tayfaları hələ VI-VII əsrlərdən Azərbaycanın Araz çayı ilə Göyçə gölü ətrafında, Alagöz yaylaqlarında yaşayırdılar. Monqol yürüşləri zamanı Şərqi Anadoluya çəkilən Ağqoyunlular XIV əsrin ortalarında Elxanilər dövlətinin süqutundan sonra Ələddin Turəli bəyin rəhbərliyi altında güclü tayfa birliyində birləşmiş və dövrün siyasi hadisələrinə qatılmışlar. XIV əsrin sonunda tayfa birliyinin möhkəmlənməsində Qara Yuluq Osmanın (1394-1434-cü illər) mühüm xidməti olmuşdur. Bu zaman Diyarbəkr şəhəri bu tayfa birliyinin mərkəzi olmuşdur. Uzun Həsən 1453-cü ildə tayfa birliyinin rəhbəri olduğdan sonra onun mövqeyi daha da güclənmiş və Şərqi Anadoluda Qaraqoyunlulara məxsus şəhər və qalaların bir hissəsi onların ixtiyarına keçmişdir. Uzun Həsən Trabzon yunan dövlətilə six əlaqələr saxlamışdır. 1461-ci ildə Sultan II Mehmetin yürüşü zamanı anası Sara xatını onunla danışıqlara göndərərək bu hücumun qarşısını almağa çalışmışdır. Yassıçəməni sülhünün bağlanmasına baxmayaraq Trabzonu xilas etmək mümkün olmamışdır.

Uzun Həsən 1467-ci ildə Cahanşah, növbəti ildə isə onun oğlu Həsən Əli üzərində qələbədən sonra mərkəzi Təbriz şəhəri olan Ağqoyunlu dövlətini yaratdı. Bu dövlətin ərazisinə qərbdə Fərat çayından, şərqdə Xorasana kimi, şimalda Kür çayından, cənubda İran körfəzinə kimi olan torpaqlar daxil edildi. Uzun Həsən 1477-ci ildə VI Baqrat üzərində qələbədən sonra Tiflis daxil olmaqla Şərqi Gürcüstanı da Ağqoyunlu dövlətinə birləşdirdi.

Lakin Trabzonun itirilməsi Ağqoyunluları Qara dənizə çıxışdan məhrum etmişdir. Qaraman uğrunda rəqabət Ağqoyunlu-Osmanlı münasibətlərini kəskinləşdirdi və müharibə vəziyyətinə gətirdi. Uzun Həsən 1472-73-cü illərdə Osmanlılara qarşı hərbi əməliyyatlara başladı. Malatya döyüşündə qələbə qazansa da Otluqbəli döyüşündə məğlub oldu. 6 yanvar 1478-ci ildə Uzun Həsənin ölümündən sonra Ağqoyunlu dövləti zəiflədi və 1501-ci ildə Şərrü döyüşündə İsmayıl Səfəvi Sultan Əlvəndi məğlub edərək Ağqoyunlu dövlətinə son qoydu.

NAXÇIVAN SƏFƏVİLƏR DÖVRÜNDƏ (1501—1736-cı illər)



NAXÇIVAN SANCAĞININ İNZİBATİ ƏRAZİSİ (XVIII əsrin 20—30-cu illəri)

OSMANLI İMPERİYASI



Culfa rayonu. Ləkətağ körpüsü, XVI əsr



Naxçıvan diyarı XVI əsrin sonunda (1588-1603-cü illər) və XVIII əsrin əvvəlində (1724-1735-ci illər) Osmanlı imperiyasının tərkibinə qatılmış və burada Osmanlı idarə sistemi tətbiq edilmişdir. Osmanlılar Azərbaycan torpaqlarını əyalətlərə (bəylərbəyliklərə) və sancaqlara bölmüşdülər. Naxçıvan sancağının tərkibində 14 nahiyyə, 315 yaşayış məskəni olmuşdur. İndiki Naxçıvan Muxtar Respublikasının ərazisindən başqa, sancağın tərkibinə Ermənistanın Yexeqnadzor rayonu, Cermuk rayonunun yansı, Sisian rayonunun böyük bir hissəsi və Mehri ilə birlikdə bir neçə yaşayış məntəqəsi daxil idi.

[illegible]

1770-1780	→	Qubalı Fətəli xanın Qarabağa yürüşləri
1784	←	Qubalı Fətəli xanın Ərdəbilə yürüşü
1780-1797	→	Ağa Məhəmməd şah Qacarın yürüşləri
1796	→	V.A.Zubovun komandanlığı altında rus qoşunlarının yürüşü

XVIII əsrin 80-ci illərindən başlayaraq, ölkənin cənub hissəsində yerləşən xanlıqlar Azərbaycan sərkərdəsi Ağa Məhəmməd şah Qacarın yaratdığı yeni dövlətdən asılı hala salınmışdır.

1803-1828-ci illərdə isə Azərbaycanın şimal xanlıqları Rusiya tərəfindən zəbt edilmişdir.

NAXÇIVAN XANLIĞI (1747—1828-ci illər)



Xanlığın bayrağı və gerbi

Naxçıvan şəhəri. Xan sarayı, XVIII əsr



1747-ci ildə Nadir şahın ölümündən sonra onun imperiyası dağılmış və Azərbaycanda 20-dək xırda irsi feodal monarxiyalar-xanlıqlar, həmçinin qonşu hakimlərdən asılı olan bir neçə sultanlıq meydana gəlmişdir.

Hüseyn xan Naxçıvanski



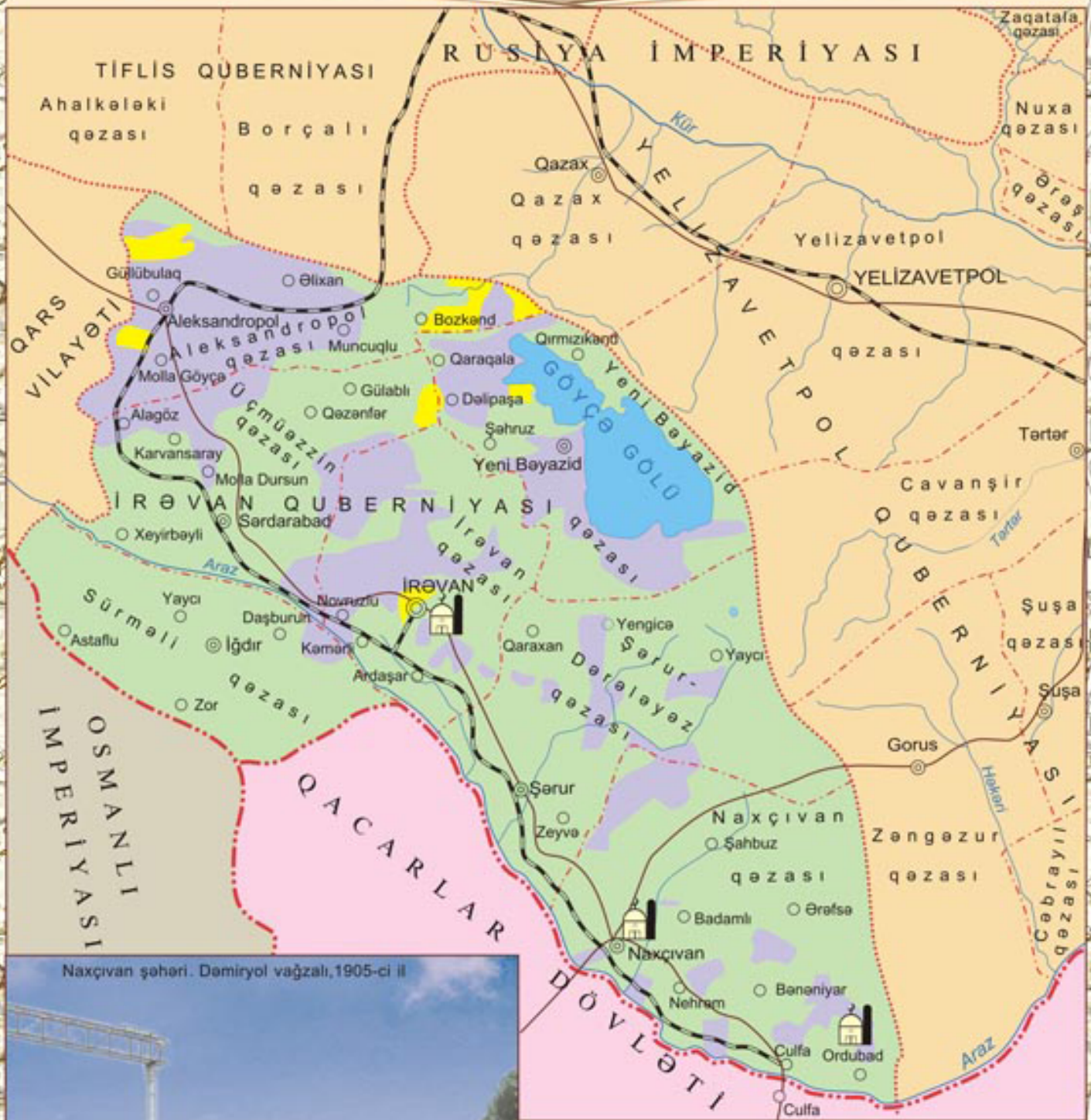
Naxçıvan xanlığında xalçaçılıq, toxuculuq, metal üzərində naxışsalma və dulşuculuq ilə məşğul olan böyük emalatxanalar var idi. Saxsı istehsalı sənəti xüsusi yer tuturdu.

Naxçıvan məmurlarının nümunələri qərbi avropalıları heyretə gətirirdi. Naxçıvanın özünün zərbxanası var idi.

Naxçıvan xanlığının sahəsi 9428,7 kv.km olmuşdur.

1828-ci ildə Naxçıvan xanlığı Rusiya tərəfindən ilhaq edildi.

NAXÇIVAN XIX əsrin II yarısı—XX əsrin əvvəllərində



Naxçıvan şəhəri. Demiryol vağzalı, 1905-ci il



NAXÇIVAN AZƏRBAYCAN XALQ CÜMHURİYYƏTİ DÖVRÜNDƏ (1918–1920-ci illər)



Mübahisəli ərazilər

28.V.1918

Azərbaycan Xalq
Cümhuriyyətinin
yaradılması

QACARLAR DÖVLƏTİ

28 may 1918-ci ildə Azərbaycan Milli Şurası Azərbaycanın müstəqilliyini elan etdi. Bununla bütün şərqdə və türk dünyasında ilk demokratik respublika yarandı. Azərbaycan Milli Şurası öz üzərinə icra və qanunvericilik səlahiyyətləri götürdü.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Nazirlər Şurasının birinci sədri Fətəli xan Xoyski təyin edildi. Azərbaycan hökuməti səlahiyyətli dövlət strukturu yaratdı. Azərbaycan-türk dili dövlət dili elan edildi, dövlət bayrağı təsdiq edildi və yeni yaradılan azərbaycan ordusuna çağırışın elan edilməsi haqqında qərar qəbul olundu.

18 noyabr 1918-ci ildə Azərbaycan Milli Şurası özünü Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin parlamenti elan etdi. Ə.M.Topçubaşov Parlamentin sədri seçildi.

Cümhuriyyətin ərazisi müəyyən edilərkən qarşıya böyük çətinliklər çıxdı. Ən ağır ərazi problemi Azərbaycan Respublikası ilə Ermənistan Respublikası arasında sərhədlərin müəyyənləşdirilməsi idi. Azərbaycan torpaqları hesabına yaradılmış Ermənistan Respublikası Azərbaycanın Naxçıvan, Şərur - Dərələyəz qəzalarına və Dağlıq Qarabağa iddialar irəli sürdü. Eyni zamanda Azərbaycana məxsus olan Zəngəzur ərazisini də özünə birləşdirməyə çalışırdı. Gürcüstan Respublikası Zaqatala dairəsinə iddialar qaldırırdı. Azərbaycan hökuməti öz qanuni torpağı olan Borçalı qəzasının Gürcüstan Respublikasının tərkibinə daxil olmasını qəbul etməkdən imtina edirdi. Azərbaycan həmçinin Cənubi Dağıstan (Tabasaran) ərazisinə də haqlı iddia irəli sürürdü.

NAXÇIVAN ARAZ-TÜRK RESPUBLİKASI (noyabr 1918 — mart 1919-cu illər)



Araz-Türk Respublikasının Xarici İşlər Naziri Behram xan Naxçıvanski (ermənilərlə döyüşdə şəhid olub) və qardaşı Kamran xan



Naxçıvan şəhəri.
Araz-Türk Respublikasının
qarargahının yerləşdiyi bina

Araz-Türk Respublikasının ərazisinə Sürməli qəzası, Üçmüəzzin qəzasının bir hissəsi, Sərdarabad, İrəvan qəzasının bir hissəsi — Ulu-xanlı (Zəngibasar), Qəmərli (Gərnibasar), Vədi (Vedibasar), Şərur-Dərələyəz qəzası, Naxçıvan qəzası, Ordubad qəzası, Mehri bölgəsi daxil olmuşdur. Mərkəzi Naxçıvan şəhəri idi. Sahəsi 8696 kv.km-ə çatırdı.

Əhalisi bir milyon nəfərdən artıq olmuşdur.

NAXÇIVAN AZƏRBAYCANA QARŞI XARİCİ-HƏRBİ MÜDAXİLƏ DÖVRÜNDƏ AZƏRBAYCAN SSR-in YARADILMASI (1918—1920-ci illər)



- 1918-1919 → Qırmızı ordunun hücumu
- 1918 → İngilis qoşunlarının hücumu
- 1918-1919 → Türk qoşunlarının xilaskarlıq yürüşü
- 1920 → Rusiyanın Volqa-Xəzər donanması gəmilərinin hərəkəti
- 1920 → XI Qızıl ordu hissələrinin hücumu (27-28 aprel)
- Türk qoşunları tərəfindən azad olunmuş şəhərlər
- 28.IV.1920 → Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikasının yaradılması
- ✕ Sovet işğalına qarşı müqavimət hərəkəti
- /// Mübahisəli ərazilər

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti yarandığı gündən rus, ingilis, erməni-daşnak silahlı qüvvələrinin hücumuna məruz qaldı. Müdaxiləçilərin hər biri ayrı-ayrılıqda öz mənafeyi uğrunda mübarizə aparırdı.

Qızıl ordu və S.Şaumyanın başçılığı altında olan qoşunlar Azərbaycanın Rusiyaya birləşdirilməsi planının yerinə yetirilməsi məqsədilə Gəncəyə doğru hərəkət edirdilər. Gəncə bu zaman müstəqil Azərbaycan hökumətinin paytaxtı idi.

İngilis ordusu Azərbaycana keçməyə və Bakını zəbt etməyə cəhd edirdi. Şəhər əvvəlcə türk ordusu tərəfindən azad olunmuş, sonra ingilislər tərəfindən işğal edilmişdir.

Nəticədə işğalçı rus ordusunun döyüş əməliyyatları və təzyiqi nəticəsində Azərbaycanın milli hökuməti istefa verdi.

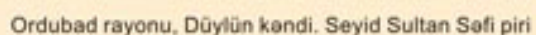
28 aprel 1920-ci ildə Azərbaycanın şimalında sovet hakimiyyəti elan olundu. Xalqa divan tutuldu.

Azərbaycanda sovet hakimiyyəti 1991-ci ilədək davam etdi. 18 oktyabr 1991-ci ildə Azərbaycanın müstəqilliyi yenidən bərpa olundu.

The map illustrates the Nakhchivan Autonomous Republic, a landlocked region. To the north is Armenia (ERMƏNİSTAN), to the east is Azerbaijan (AZƏRBAYCAN), and to the south and west is Turkey (TÜRKİYƏ). The map shows the Arpaçay river flowing through the region, with numerous smaller rivers and streams. Major cities and towns are marked, including Nakhchivan, Yuxarı Qazax, Goychə Mahalı, and others. The map also shows the borders with the Republic of Armenia, the Republic of Azerbaijan, and the Republic of Turkey. An inset photograph in the top left corner shows a landscape with hills and sparse vegetation.

Yaşayış məntəqələrinin sayının artması və böyüməsi qəzaların mədəniyyətinin inkişafında böyük rol oynayırdı. Hər həftə keçirilən bazarların təşkili Şərrur-Dərələyəz qəzasının iqtisadiyyatını stabilizləşdirirdi.

The map illustrates the Nakhchivan Republic, a landlocked region in the Caucasus. It is bordered by the Şərur-Dərələyəz Qəzası to the north, Zəngəzur Qəzası to the northeast, and Qacarlar Dövləti to the southwest. The republic's capital, Naxçıvan, is centrally located. Other significant cities include Şahbuz, Ordubad, and Karababa. The map highlights the Araz river and various administrative districts within the republic. The title 'NAXÇIVAN QUBERNİYASI' is prominently displayed in the center.



36

[illegible]

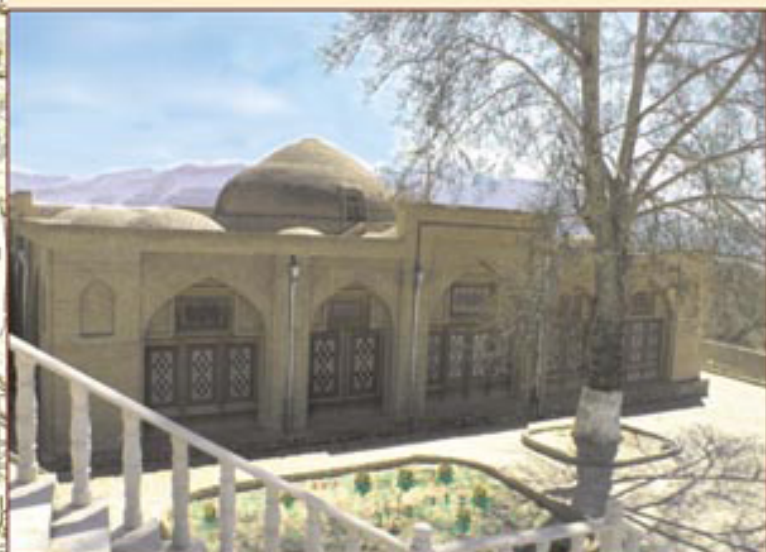
15 iyul 1918-ci ildə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin qərarlaşdırılması ilə erməni silahlı dəstələrinin dinc Azərbaycan əhalisinə qarşı törətdiyi soyqırımı və əmlakın talan olunması ilə əlaqəvəşlikləri arasından Fövqəladə Təhqiqat Komissiyası yaradılmışdır.

A black and white photograph showing the aftermath of a disaster. A large, multi-story wooden building, possibly a barn or a warehouse, has suffered a catastrophic structural failure. The roof has completely collapsed, with heavy timber beams and planks falling onto the ground and the remaining structure. The building's walls are exposed, showing horizontal wooden siding and vertical studs. In the foreground, there is a large pile of debris, including broken wooden planks, shingles, and other unidentifiable fragments. The ground appears to be dirt or mud. The sky is overcast and grey, contributing to the somber and desolate atmosphere of the scene.

NAXÇIVAN SSR (1920—1922-ci illər)



Ermenistan Respublikasına
verilmiş Azərbaycan torpaqları



28 iyul 1920-ci ildə XI Qızıl ordu hissələri Naxçıvana daxil oldu. Naxçıvan Sovet Sosialist Respublikası elan edildi. Respublikanın ali orqanı —İnqilab Komitəsi yaradıldı. Naxçıvan SSR Şərur, Naxçıvan, Ordubad qəzalarını əhatə edirdi.

2 dekabr 1920-ci ildə RSFSR və Sovet Ermənistanı arasında imzalanan hərbi-siyasi sazişin III maddəsində Rusiya Sovet hökuməti qədim Azərbaycan torpağı olan Zəngəzuru Ermənistan SSR ərazisinin tərkibinə daxil olmasını mübahisəsiz tanıyır. Zəngəzur 1921-ci ilin iyununadək erməni-dəşnak silahlı qüvvələrinin hakimiyyətində qalırdı. 1921-ci ilin iyununda Əlahiddə Qafqaz ordusu hissələrinin Zəngəzuru dəşnak qüvvələrindən təmizləməsi ilə Zəngəzurun qərb və yuxarı hissələrinin Ermənistan SSR-ə birləşdirilməsi başa çatdırıldı. 20 iyun 1921-ci ildə Ermənistan SSR XKS tərəfindən təsdiq olunmuş 8 qəzaya 9-cu Zəngəzur qəzası əlavə olundu.

NAXÇIVAN MSSR (1924—1929-cu illər)



Ermənistan Respublikasına verilmiş Azərbaycan torpaqları

16 mart 1921-ci ildə Rusiya ilə Türkiyə arasında Moskva və 13 oktyabr 1921-ci ildə isə Rusiyanın iştirakı ilə Türkiyə, Azərbaycan, Gürcüstan və Ermənistan arasında Qars müqavilələri bağlanmışdır. Azərbaycan SSR MK-nin 9 fevral 1924-cü il tarixli dekreti ilə Naxçıvan Muxtar Diyanı, Naxçıvan MSSR-ə çevrildi. 1924-cü ildə yaradılan 3 qəza (Şərur, Naxçıvan, Ordubad) 1925-ci ildə ləğv edildi. Övvəllər yaradılmış 12 dairənin sayı 8-ə endirildi.

18 fevral 1929-cu ildə Moskva və Qars müqavilələrinin şərtləri kobud şəkildə pozularaq Zaqafqaziya MK-nin qərarı ilə Naxçıvan MSSR-in 9 kəndindən ibarət 657 kv. km ərazisi (Şərur qəzasının Qurdqulaq, Xaçik, Horadiz, Naxçıvan qəzası Şahbuz nahiyəsinin Oğbin, Ağxaç, Almalı, Sultanbəy, İtqiran kəndləri, Ordubad qəzasının Karçevan kəndi, Kilit kənd torpaqlarının bir hissəsi) Ermənistan SSR-ə verildi.



Zaviyye—Madresə binası



Составил и чертил
землемер II разряда Н. Рыбаков

Ж — Земли, не относящиеся
к земельным обществам

NAXÇIVAN ÖLKƏSİ (1924-cü il)

КАРТА НАХКРАЯ

С ПОКАЗАНИЕМ ЗЕМЕЛЬНЫХ ОБЩЕСТВ,
ОБРАЗОВАВШИХСЯ В ПРОЦЕССЕ
ЗЕМЛЕУСТРОИТЕЛЬНЫХ РАБОТ
В 1924 ГОДУ



NAXÇIVAN MSSR (1930—1991-ci illər)



Şərur rayonu, Aşağı Aralıq kəndi. Heydər məscidi

Azərbaycan SSR Ali Sovetinin 28 avqust 1990-cı il tarixli fərmanı ilə Naxçıvan MSSR-da Sədərək rayonu yaradılmışdır. 17 noyabr 1990-cı ildə Muxtar Respublikanın adından Naxçıvan MSSR Ali Sovetinin ümummilli lider Heydər Əliyevin sədrliyi ilə keçən 1-ci sessiyasının qərarı ilə "Sovet" "Sosialist" sözləri çıxarılaraq Naxçıvan Muxtar Respublikası adlandırılmışdır.

ERMƏNİSTANDAN AZƏRBAYCANLILARIN DEPORTASIYASI VƏ NAXÇIVANA ERMƏNİ TƏCAVÜZÜ (1918–1920, 1948–1953, 1988–1993-cü illər)



Rəssam Behruz Kəngərlinin "Qaçqınlar" silsiləsindən (1918-1920-ci illər)

Azərbaycanlı qaçqınlar (1988-1993-cü illər)



1918-1920, 1948-53, 1988-93-cü illərdə Ermənistan-dan 900 000 nəfər azərbaycanlı deportasiya olunmuşdur

Naxçıvanın Ermənistan tərəfindən işğal olunmuş ərazisi

Ermənistan qoşunlarının hərbi təcavüzü nəticəsində doğma yurdlarından didərgin düşmüş qaçqın və köçkünlərin müvəqqəti məskunlaşdığı yerlər

NAXÇIVAN MUXTAR RESPUBLİKASINDA QAÇQINLARIN VƏ MƏCBURİ KÖÇKÜNLƏRİN YERLƏŞDİRİLMƏSİ



Naxçıvan şəh. Şəhidlər xiyabanı

Ərazisi 7,81 kv.km olan Kərki kəndi
1990-cı il yanvarın 18-də ermənilər tərə-
findən işğal olunub.



🏠 Məcburi köçkünlərə tikilən evlər

NAXÇIVAN MUXTAR RESPUBLİKASININ ŞƏHƏR VƏ RAYONLARININ YAŞAYIŞ MƏNTƏQƏLƏRİNDƏ YAŞAYAN QAÇQIN VƏ MƏCBURİ KÖÇKÜNLƏR

№	Yaşayış məntəqələrinin adları	Qaçqınlar		Məcburi köçkünlər		Evlər təklifi- ni aparan yaşayış məntəqələri
		ailə	nəfər	ailə	nəfər	
1	2	3	4	5	6	7
I. NAXÇIVAN şəh. 154 514 9 21 55						
II. BABƏK RAYONU						
1	Şəxsmahmud k.	10	43	2	6	
2	Nəzərabad k.	2	5	-	-	
3	Xəlilli k.	2	5	-	-	
4	Məzra k.	14	56	-	-	
5	Zeynəddin k.	1	1	-	-	
6	Küləpə k.	2	3	-	-	
7	Tumbul k.	2	15	1	3	
8	Yanmca k.	4	12	-	-	1
9	Qahab k.	1	3	-	-	
10	Qaraxanbəyli k.	3	17	-	-	
11	Aşağı Buzqov k.	3	9	-	-	
12	Kərimbəyli k.	7	21	-	-	1
13	Vayxor k.	3	8	1	5	
14	Cəhri k.	-	-	1	1	1
15	Pəysək k.	-	-	-	-	
16	Nəhrəm k.	-	-	1	1	
17	Didirək k.	3	9	-	-	3
18	Hacıvar k.	1	5	-	-	
19	Hacıniyyət k.	3	12	-	-	2
20	Qaraçux k.	1	6	-	-	
21	Şəkərabad k.	4	15	-	-	1
Cəmi:		66	245	6	16	9
III. ŞAHBUZ RAYONU						
1	Gömrük k.	42	186	2	10	19
2	Sələsüz k.	7	30	-	-	
3	Nursu k.	4	18	-	-	1
4	Bığonək k.	1	5	-	-	
5	Badamlı k.	1	2	-	-	
6	Badamlı qəs.	4	15	-	-	
7	Ağbulaq k.	2	6	-	-	
8	Qarababa k.	2	7	-	-	
9	Qızıl Qışlaq k.	4	11	-	-	1
10	Aynnc k.	5	11	-	-	1
Cəmi:		72	291	2	10	22
IV. SƏDƏRƏK RAYONU						
1	Heydərabad qəs.	3	13	73	342	14
2	Sədərək k.	11	26	4	12	-
3	Qaraağac k.	5	10	6	10	-
Cəmi:		19	49	83	364	14
V. KƏNGƏRLİ RAYONU						
1	Xıncab k.	4	16	2	5	1
2	Çalxanqala k.	533	2015	7	43	34
3	Qarabağlar k.	-	-	1	6	-
4	Yeni Kərki k.	-	-	68	235	14
Cəmi:		537	2031	78	289	49
VI. ORDUBAD RAYONU						
1	Ordubad ş.	3	9	2	6	-
2	Şəhriyar qəs.	-	-	-	-	2
3	Paraş k.	68	211	1	1	18
4	Kələntər Düzə k.	1	1	-	-	-
5	Dəstə k.	-	-	1	4	-
6	Nəsirvaz k.	17	51	1	5	4
7	Darənd k.	4	13	18	62	-
8	Bist k.	17	50	-	-	5
9	Xanağa k.	-	-	1	2	-
10	Ələhi k.	4	12	-	-	1
11	Aza k.	-	-	-	-	-
12	Cənnəb k.	1	4	-	-	-
Cəmi:		115	351	24	80	30
VII. ŞƏRUR RAYONU						
1	Şərur ş.	5	12	3	25	-
2	Muğanlı k.	-	-	1	1	-
3	Danyeri k.	6	29	2	6	2
4	Mahmudkənd k.	4	22	31	102	13
5	Ərəbyengicə k.	1	4	1	6	1
6	Xanlıqlar k.	1	5	1	6	-
7	Dəmirçi k.	17	63	1	4	-
8	Püsyən k.	-	-	1	3	-
9	Düdəngə k.	2	6	-	-	-
10	Zeyvə k.	2	6	-	-	-
VIII. CULFA RAYONU						
1	Culfa ş.	8	32	6	17	-
2	Kəna k.	9	30	-	-	-
3	Şurud k.	7	28	-	-	-
4	Bənəniyar k.	5	5	-	-	-
5	Milax k.	1	3	-	-	1
6	Göynük k.	1	1	-	-	-
7	Gülüstan k.	1	4	-	-	-
8	Qazançı k.	1	6	-	-	1
9	Boşəhməd k.	2	2	-	-	-
10	Saltıq k.	1	1	-	-	-
Cəmi:		36	112	6	17	2
MUXTAR RESPUBLİKA üzrə						
cəmi:		1106	4067	249	950	207

QAÇQIN VƏ MƏCBURİ KÖÇKÜNLƏRİN 01 yanvar 2008-ci il TARİXƏ MİQRASIYASI

Ailə üzvünün gəldiyi ölkə, rayon, şəhər	Gəlmə																	
	ailə- nin sayı	ailə üzvləri- nin sayı	NAXÇIVAN		CULFA		ORDUBAD		ŞƏRUR		BABƏK		ŞAHBUZ		SƏDƏRƏK		KƏNGƏRLİ	
1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3
Qaçqınlar																		
Yexeqnadzor r-nu	316	1122	19	63	11	30	1	4	52	220	8	36	7	21	2	5	216	743
Əzizbəyov r-nu	461	1637	39	122	-	-	84	260	3	17	28	79	59	245	-	-	246	914
Masis r-nu	35	135	16	64	4	12	2	5	3	20	6	22	1	6	3	6	-	-
Ararat r-nu	175	757	42	145	1	1	2	8	45	194	6	33	-	-	12	36	67	340
Sisiyan r-nu	67	247	28	92	9	29	1	1	1	5	18	75	5	19	-	-	5	26
Kamo	1	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	8
Amasiya r-nu	4	7	2	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	-	-
Qafan r-nu	32	98	2	4	8	30	22	64	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mehri r-nu	8	25	3	8	2	8	3	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Abovyan	1	4	1	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eçmədzin r-nu	1	2	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vedi	3	18	-	-	-	-	-	-	3	18	-	-	-	-	-	-	-	-
Noyemberyan	0	1	0	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rusiya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İcevan	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Cəmi:	1105	4062	153	509	36	112	115	351	107	474	66	245	72	291	19	49	535	2031
Məcburi köçkünlər																		
Cəbrayıl r-nu	6	24	2	7	1	1	1	5	-	-	1	5	-	-	-	-	1	6
Zəngilan r-nu	8	23	1	1	4	11	3	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kəlbəcər r-nu	3	5	1	1	-	-	1	1	-	-	1	3	-	-	-	-	-	-
Şuşa ş.	6	20	-	-	-	-	1	5	-	-	2	2	-	-	-	-	3	13
Ağdam r-nu	6	33	-	-	-	-	-	-	1	6	-	-	2	10	-	-	3	17
Füzuli r-nu	6	29	2	6	1	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	18
Tərtər r-nu	1	3	-	-	-	-	-	-	1	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Qubadlı r-nu	1	6	-	-	-	-	-	-	1	6	-	-	-	-	-	-	-	-
Sədərək r-nu	74	347	1	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	73	342	-	-
Heydərabad qəs.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kərki k.	106	358	1	1	-	-	18	58	7	36	2	6	-	-	10	22	68	235
Şərur r-nu	31	102	-	-	-	-	-	-	31	102	-	-	-	-	-	-	-	-
Cəmi:	248	950	8	21	6	17	24	80	41	153	6	16	2	10	83	364	78	289



YAŞAYIŞ MƏNTƏQƏLƏRİ	
	Şəhərlər
	Qəsəbələr
	Kəndlər
NAXÇIVAN CULFA	Muxtar Respublika paytaxtı
Cəhri	Rayon mərkəzləri
Nurgüt	İnzibati-ərazi dairələrinin mərkəzləri
70.4	Digər yaşayış məntəqələri
Qarajalıq	Əhalinin sayı (min nəfər)
	Dəmiryol stansiyaları

YOL ŞƏBƏKƏSİ	
	Dəmir yolları və stansiyalar
	Körpü
	Təkmilləşdirilmiş şose yolları
	Şose yolları
	Səir yollar
	Kilometr işarələri və onlar arasındakı məsafələr

HİDROQRAFIYA	
	Çayların, göllərin və su anbarlarının sahil xətləri
	Dəyişən sahil xətti
	Çaylar
	Quruyan çaylar
	Kanallar
	Çayların axın istiqaməti

RELYEF	
	• 1677 Yüksəklik göstəriciləri
	× Ağınlar
	Qumluqlar

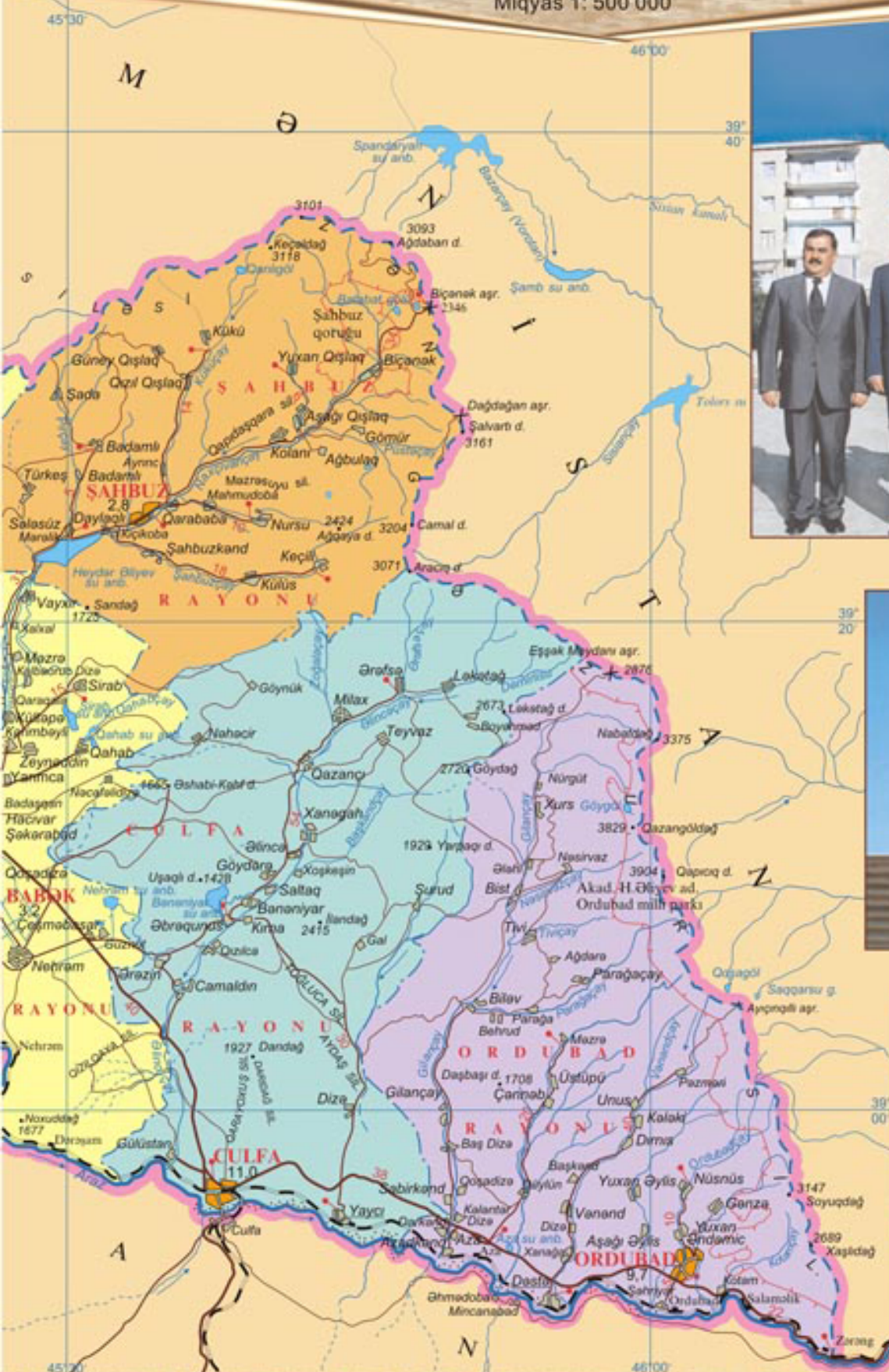
SƏRHƏDLƏR	
	dövlətlərin
	rayonların
	qoruqların və milli parkların



NAXÇIVAN MUXTAR RESPUBLİKASI (2009-cuil)

Siyasi-inzibati xəritə

Miqyas 1: 500 000



NAXÇIVAN ŞƏHƏRİ – Naxçıvan Muxtar Respublikasının paytaxtı

Miqyas 1: 22 000

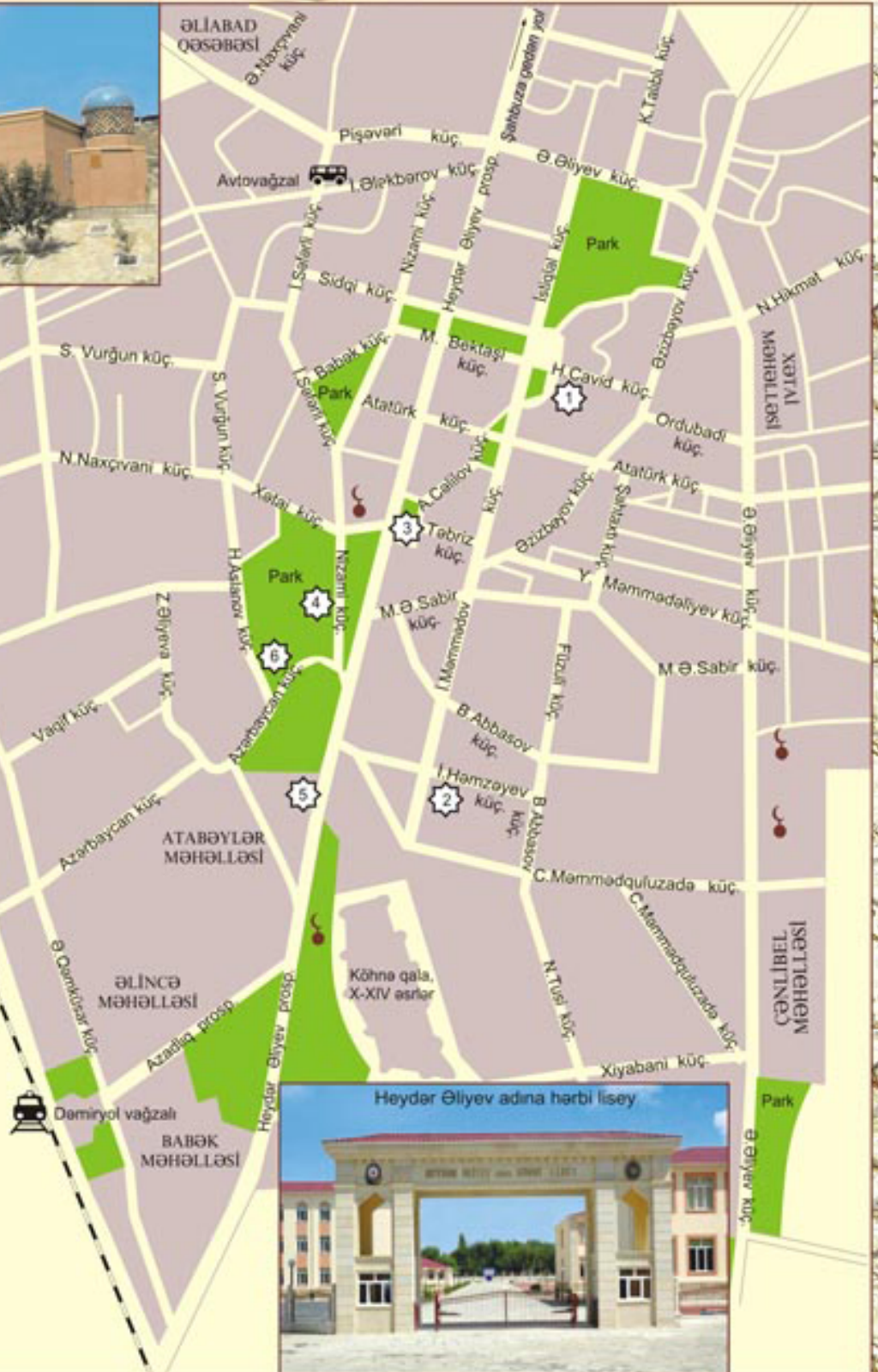


Imamzade kompleksi, XVIII əsr



Hüseyn Cavid türbəsi, 1996-cı il

İsmayıl xan hamamı, XVIII əsr



1

Hüseyn Cavid türbəsi, 1996-cı il

2

Yusif Küseyir oğlu türbəsi,
1161-1162- ci illər

3

İsmayıl xan hamamı, XVIII əsr

4

Möminə xatın türbəsi,
1186-1187-ci illər

5

Buzxana, XII-XIV əsrlər

6

Rəhim xanın yaşayış evi, XVIII əsr

EPİQRAFİK ABİDƏLƏR

Miqyas 1: 750 000



- İnşaat kitabələri
- Epitafiyalar
- Məzar kitabələri
- Sənədlər

Kərki kəndi ərazisindəki abidələr ermənilər tərəfindən dağıdılmışdır.



Senduqa formalı qəbirüstü abidə

BABƏK RAYONUNUN MEMARLIQ ABİDƏLƏRİ

Miqyas 1: 330 000



CULFA RAYONUNUN MEMARLIQ ABİDƏLƏRİ

Miqyas 1: 250 000



Xanəgah kəndi.
Əlinca qalası, V-VII əsrlər

Qahab su anb.

BABƏK
RAYONU

ŞAHBUZ
RAYONU

ERMƏNİSTAN
ZƏNGƏZUR SIL.

ORDUBAD
RAYONU

Gülüstan kəndi. Gülüstan türbəsi, XIII əsr

Tarixi abidələr

- Memarlıq abidələri
- Yaşayış yerləri
- Qəbir abidələri

- 1 Ərəfsə yaşayış yeri, e.ə. II-I minilliklər
- 2 Zərşidərə yaşayış yeri və nekropolu, XVI-XVIII əsrlər
- 3 Boyahməd yaşayış yeri, orta əsrlər
- 4 Alməmməd piri, orta əsrlər
- 5 Nəhəcir yaşayış yeri və qəbiristanlığı, XIV-XVI əsrlər
- 6 Əshabi-kəhf tarix-memarlıq kompleksi (e.ə. VII minillik)
- 7 Qazançı körpüsü, Qazançı nekropolu, XVI əsr
- 8 "Gülüstan" Tarix-mədəniyyət qoruğu
- 9 Kirna yaşayış yeri, XI-XVII əsrlər; məscid, XIV əsr
- 10 Alməmməd mağarası, Daş dövrü
- 11 Gülüstan türbəsi, XIII əsr
- 12 Culfa nekropolu, e.ə. II-I minilliklər; karvansaray, XII-XIII əsrlər

KƏNGƏRLİ RAYONUNUN MEMARLIQ ABİDƏLƏRİ

Miqyas 1: 200 000

Qarabağlar Tarix-memarlıq kompleksi,
XII-XIV əsrlər



ŞƏRUR
RAYONU

ERMƏNİSTAN

2744 Keçitdağ d.
2600 - Qaraquş d.
2081 Anabadgədik d.

1125 - Qabil d.

1 Çalxanqala

QIVRAQ

857 - Şahtaxtı

Qabil
Yurdçu
Xok

Xincab Təzəkənd

1063 - Xok d.

BABƏK

RAYONU

Tarixi abidələr

- Memarlıq abidələri
- Yaşayış yerləri
- Qəbir abidələri

- 1 Çalxanqala kurqanları, Tunc dövrü; Çalxanqala, Tunc dövrü
- 2 Qarabağlar Tarix-memarlıq kompleksi, XII-XIV əsrlər; Qarabağlar yaşayış yeri, XII-XVII əsrlər
- 3 Qıvrıq nekropolu, e.ə. III-I minilliklər; Qulalı yaşayış yeri, e.ə. III-I minilliklər
- 4 Kūp qəbirliyi nekropolu, e.ə. I minillik — e. I minilliyi; Şahtaxtı məbədləri, e.ə. III-I minilliklər; hamam, XVIII əsr

Yeni Kərki

Böyükdüz

935 Tazuçan d.

1153 Duzdağ

Başbaşı

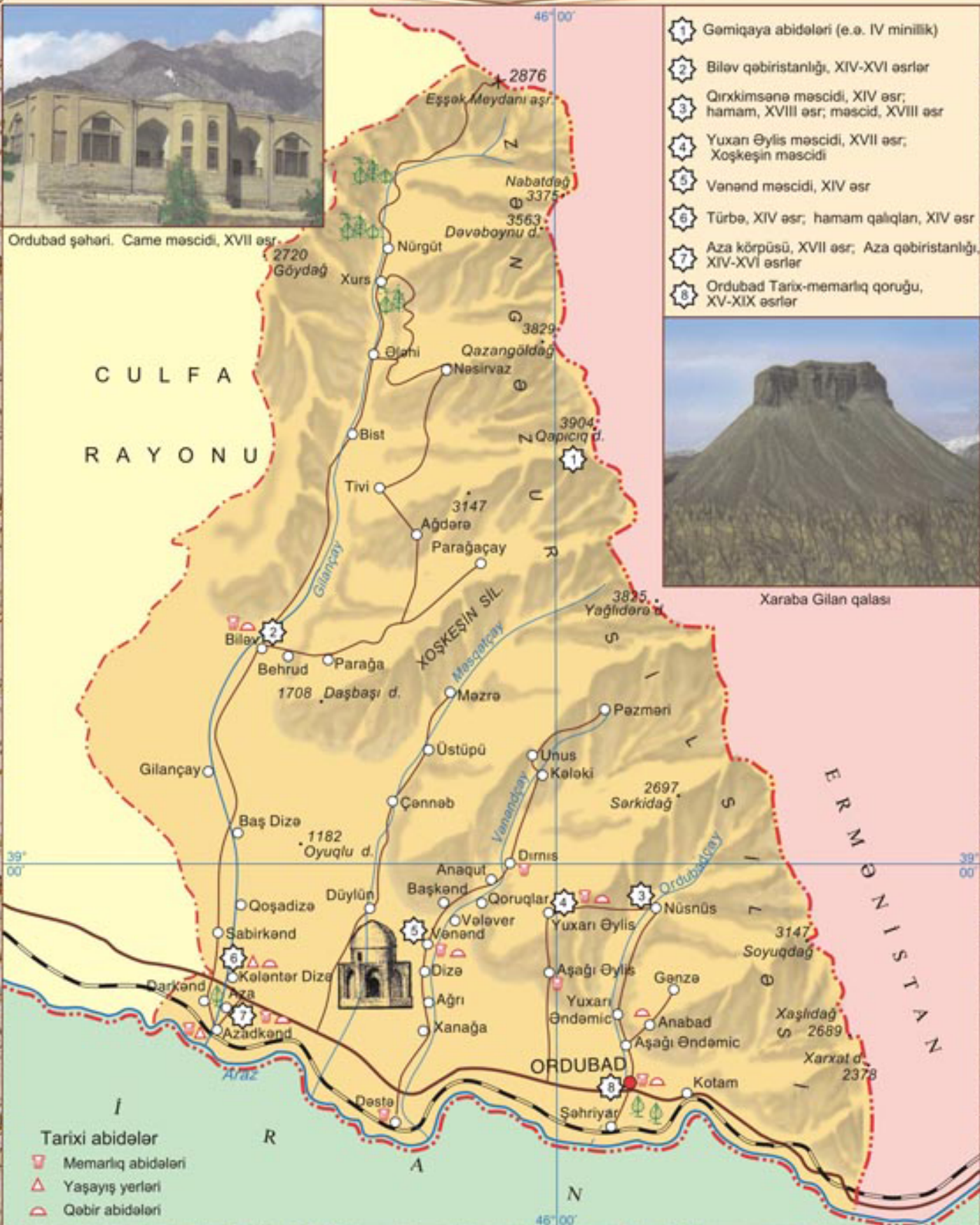
Araz qovşağının su anbarı

ORDUBAD RAYONUNUN MEMARLIQ ABİDƏLƏRİ

Miqyas 1: 200 000



Ordubad şəhəri. Came məscidi, XVII əsr.



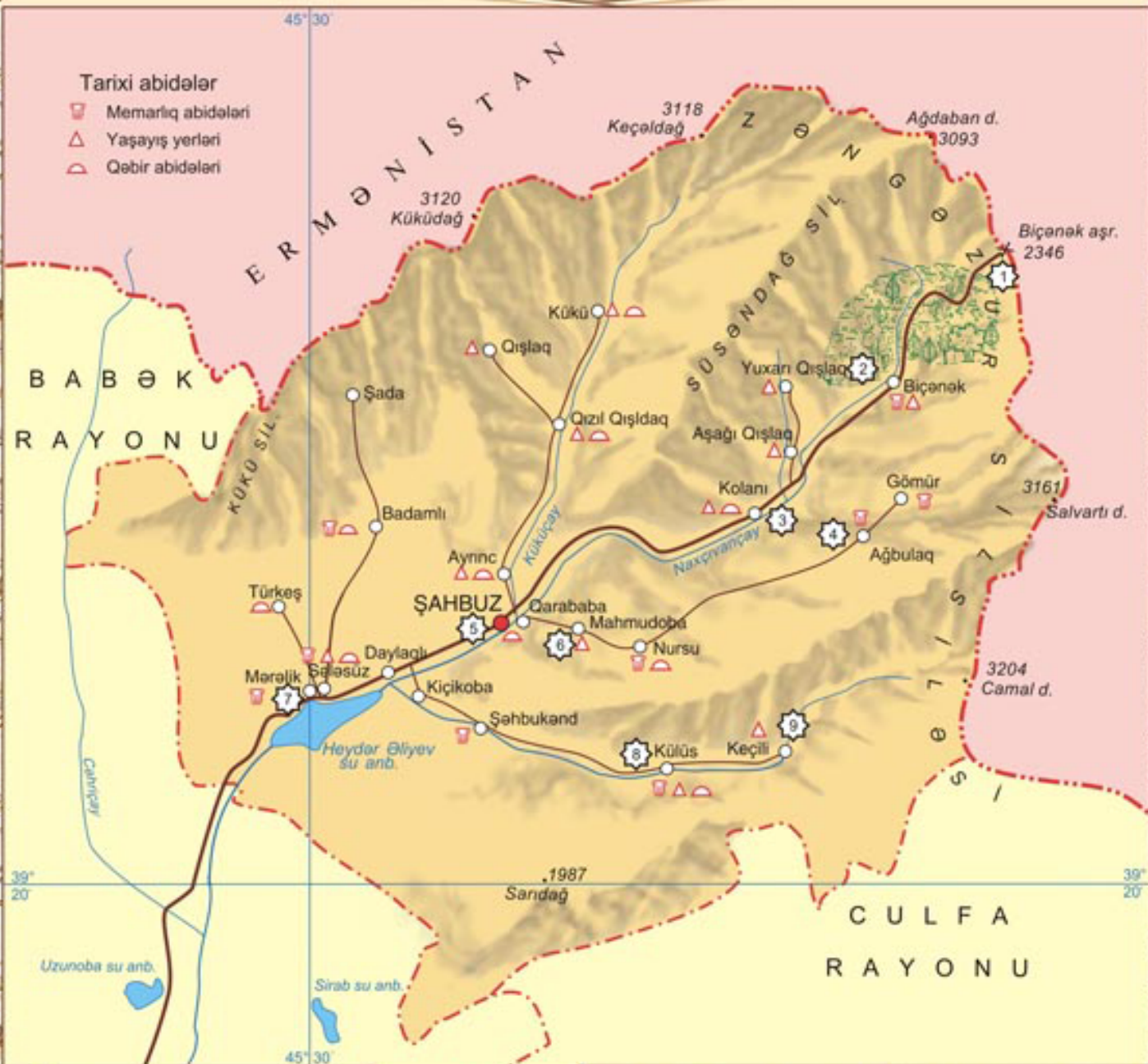
SƏDƏRƏK və ŞƏRUR RAYONLARININ MEMARLIQ ABİDƏLƏRİ

Miqyas 1: 250 000



ŞAHBUZ RAYONUNUN MEMARLIQ ABİDƏLƏRİ

Miqyas 1: 250 000



Tarixi abidələr

- Memarlıq abidələri
- Yaşayış yerləri
- Qəbir abidələri

- 1 Fərhəd evi arxeoloji abidəsi (e.ə. I minillik)
- 2 Yaşayış yeri, XIV-XVII əsrlər; Biçənək körpüsü, XVIII əsr
- 3 Kolani və Quzey nekropolı, X-XV əsrlər
- 4 Qızıtpalan və Xarabəliq yaşayış yerləri, V-VIII əsrlər
- 5 Şahpur qalası, VI əsr; Şahbuz və Şahbuzkand nekropolı, X-XVI əsrlər
- 6 Kəhriz yaşayış yeri, III-VIII əsrlər; Orduyurdu yaşayış yeri, VII-VIII əsrlər
- 7 Sələsüz körpüsü, XVIII əsr
- 8 Şapurqala yaşayış yeri, I-X əsrlər; alban məbədi, VI əsr; Külüs qalası, e.ə. III minillik
- 9 Kolluq yaşayış yeri, V-VII əsrlər

Şahbuz rayonu. Biçənək aşr., Fərhəd evi (e.ə. I minillik)



**BAKİ KARTOQRAFIYA FABRİKİNİN RAZILIĞI OLMADAN SURƏTİNİN
ÇIXARILMASINA (ARTIRILMASINA) İCAZƏ VERİLMİR**



**Azərbaycan Respublikası
Dövlət Torpaq və Xəritəçəkmə Komitəsi
Bakı 2010**

Azərbaycan Respublikası Dövlət Torpaq və
Xəritəçəkmə Komitəsinin Bakı Kartografiya
Fabrikində hazırlanmış və çap olunmuşdur
Tirajı 1500 nüsxə Sifariş № 4
Bakı, Atatürk prospekti, 70
Tel.: 562-88-21, 561-90-01
© Bakı Kartografiya Fabriki, 2010-cu il